



Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Liber I. De gestis Sancti usque ad penultimum vitæ annum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A tunc fuerit depositum, et an ibidem hodieque sua carne integrum et in pedes erectum supersit; an contra jaceat resolutum in cineres, gravissima est inter ejusdem Sancti sectatores controversia, in *Analectis* fusius tractanda.

In eadem basilica Sancti corpus mansit, tam hic quam a ibi

727 De eodem sacro thesauro in ista ecclesia suo tempore asserto hæc subdit biographus secundus: Porro, sicuti gloriosus hic Sanctus multis in vita claruerat miraculorum prodigiis, sic et a die transitus sui usque in præsens ad ipsius patrocinia, non solum in loco, ubi preciosos ossium suorum thesaurus reconditur; verum etiam quacumque parte terrarum pie et fideliter implorata, innumeris miraculis choruscare se, gaudeat * Ecclesia. Nam cæcis et surdis, mutis et claudis, ydropicis et paraliticis, demoniacis et leprosis, naufragis et captivis omnium ipsius meritis ægritudinum, necessitatum seu periculorum remedia conferuntur. Sed et multi mirifice mortui suscitantur, operante hæc omnia virtutis Altissimi magnificentia, cui soli est omnis honor et gloria per infinita seculorum secula. Amen. Sic clauditur in codice nostro hoc anonymi Opusculum, nisi quod ibidem sequatur initium Evangelii, quod in Missa S. Francisci legitur, nimirum ex *Matthæo*: In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, et revelasti ea parvulis. Et reliqua. Igitur Pater etc.

miracula clari.

728 Tres Socii quoque post breviter relatam sacri corporis translationem, concessunq; a Gregorio sæpe dictæ ecclesiæ immunitatis privilegium, elucubrationi suæ finem imponunt, coronidis loco addentes, multos post S. Francisci obitum viros nobiles ac litteratos, atque utriusque sexus et omnis conditionis viros ac mulieres, Ordinibus ab illo institutis se subdidisse. Isdem fere verbis, quibus biographus secundus, S. Bonaventura caput 13 Vitæ terminavit; sed adjunxit caput 16 et ultimum, in decem §§ partitum, in quibus aliqua ex probatis... miracula, ut ipsemet ibidem præfatur, recensuit, quæ apud nos recusa legi poterunt. Interim ego, cum quatuor Vitas, quas illustrandas suscepi, in hoc Commentario jam percurrerim, ex illis tres cum adjectis pro more nostro Annotatis, subnecto; deinde ceteram Gloriam posthnam et *Analecta* daturus.

VITA PRIMA INEDITA,

Auctore Thoma de Celano, Sancti discipulo.

C Ex codice Ms. Longi-pontis, Ord. Cisterciensis.

PROLOGUS.

Biographus fidem in scribendo, scribendi auctorem et Operis ordinem exponit.
* capio
a

Actus et Vitæ beatissimi patris nostri Francisci pia devotione, veritate semper prævia et magistra, seriatim cupiens * enarrare: et quia omnia, quæ fecit et docuit, nullorum ad plenum tenet memoria, ea saltem, quæ ex ipsius ore audivi, vel a fidelibus et probatis testibus intellexi, jubente domino et glorioso Papa Gregorio a, prout potui, verbis licet imperitis, studui explicare. Sed utinam ejus merer esse discipulus, qui semper locutionum vitavit ænigmata, et verborum phaleras ignoravit! In tribus quoque Opusculis divisi omnia, quæ de ipso Beato colligere potui, per singula capitula universa distinguens, ne varietas rerum gestarum confunderet ordinem, et in dubium adduceret veritatem b. Primum itaque Opus historiæ ordinem servat, ac puritati beate conversationis et vitæ suæ, sanctisque moribus et salutaribus documentis ejus potissimum dedicatur. In quo etiam miracula pauca de multis, quæ, ipso vivente in carne, Dominus Deus noster per eum operari dignatus est, inseruntur. Secundum autem Opus a penultimo vitæ suæ anno usque ad felicem ipsius obitum gesta

narrat. Tertium vero miracula multa continet, et plura tacet; quæ cum Christo regnans in cælis gloriosissimus Sanctus operatur in terris. Reverentiam quoque refert, honorem, laudem et gloriam, quam ei felix Papa Gregorius, et cum eo universi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales devotissime persolvunt, eum in Sanctorum catalogo conscribentes. Gratias omnipotenti Deo, qui semper in Sanctis suis admirabilem et amabilem se ostendit c.

AUCTORE
THOMAS CELANO.

ANNOTATA.

a Nimirum Gregorio IX, qui ante Pontificatum Hugo vel Hugolinus dictus, et Cardinalis Ostiensis erat, S. Francisco amicissimus vixit, eumque biennio post illius mortem Sanctis sollemniter adscripsit. Ad Commentarium § 1, ubi hujus Vitæ auctorem diximus Thomam de Celano, seu Celanensem, et tempus, quo eam composuit, docuimus.

b Per tria Opuscula tres designat libros, qui singuli in plura capita, sed sine titulis, sunt divisi. Ego pro more nostro plura faciam capita, adjectis titulis, et in margine appositis veterum capitulorum numeris.

c Hinc Prologus in codice abbatæ Longi-pontis, ex quo apographum nostrum habemus, præmittetur: Incipit Prologus in Vitam S. Francisci confessoris; in ejusdem fine subdebetur: Explicit Prologus; ac denique sequetur: Incipit Vita S. Francisci confessoris.

LIBER I.

De gestis Sancti usque ad penultimum vitæ annum.

CAPUT I.

Francisci vitæ secularis et libera: conversio ejus ad pietatem miris modis promotâ.

Vir erat in civitate Assisii, quæ in finibus vallis Spoletanæ sita est a, nomine Franciscus b, qui a primævo ætatis suæ anno a parentibus secundum sæculi vanitatem nutritus insolenter, et ipsorum miseram vitam diu imitatus et mores, vanior ipse atque insolentior est effectus. Quoniam hæc pessima consuetudo apud eos, qui Christiano censentur nomine, sic undique inolevit, et perniciose doctrina hæc, velut lege publica, ita ubique firmata est et præscripta, ut ab ipsis cunabulis remissæ nimis et dissolute filios suos studeant educare. Primo namque cum fari vel balbutire incipiunt, turpia quædam et execrabilia valde signis et vobis edocentur nondum * nati: et cum tempus ab lactationis advenit, quædam luxu et lascivia plena non solum fari, sed et operari coguntur. Non audent aliquis illorum, ætatis timore coactus, honeste se agere, quoniam ex hoc duris subjacet disciplinis. Ideo bene ait secularis poeta: Quia inter exercitationem parentum crevimus, ideo a pueritia nos omnia mala secuntur *. Testimonium hoc verum est, cum eo inimiciora sint filiis vota parentum, quo cessere felicitus. Sed et cum paulo plusculum ætate profecerint, se ipsis interpellantibus, semper ad deteriora opera dilabuntur. Ex vitata namque radice arbor vitiosa succrescit; et quod semel male depravatum est, vix reduci potest ad regulam æquitatis. Cum vero adolescentiæ portas cœperint introire, quales eos fieri arbitraris? Tunc profecto omni genere fluitantes, eo quod liceat eis explere, quod libet, omni se studio tradunt flagitiis deservire. Sic enim voluntaria servitute servi effecti peccati, arma iniquitatis exponunt omnia membra sua, et nihil in se Christianæ religionis in vita seu in moribus præferentes, solo Christianitatis nomine se tenentur.

CAP. I.
Franciscus Assisii in Umbria a parentibus male educatus.
a b

F

* vixdam

* sequuntur

2 Simulant

AUCTORE
THOMAS CELAN.
et usque ad
annum 25
etatis suæ
factus vitio-
sior,

2 Simulant miseri plerumque, se nequiora fecisse, quam fecerunt, ne videantur abjectiores, qui innocentes existunt. Hæc sunt misera rudimenta, in quibus Homs iste, quem Sanctum hodie veneramus, quoniam vere Sanctus est, a pueritia versabatur, et fere usque ad vigesimum quintum annum ætatis suæ tempus suum miserabiliter perdidit et consumpsit. Immo supra coætaneos suos in vanitatibus male proficiens, inceptor malorum et æmulator stultitiæ abundantius existerat: admirationi omnibus erat, et in pompa vanæ gloriæ præire cæteros nitebatur. In jocis curiosis, in scurrilibus et inanibus verbis, in cantilenis, in vestibus mollibus et fluidis; quia prædives erat, non avarus, sed prodigus; non accumulator pecuniæ, sed substantiæ dissipator; cautus negotiationum, sed vanissimus dispensator: homo tamen humanius agens, habilis et affabilis multum, licet ad insipientiam sibi, quoniam multi ad hoc post ipsum abibant factores malorum et criminum inceptores: sicque constipatus agminibus iniquorum sublimis et magnanimis incedebat, tunc agens per medium Babylonis platearum, quo usque respiceret de cælis Dominus, et propter nomen suum longe faceret furorrem suum ab eo, et infrenaret os ejus laude sua, ne penitus ireretur. Facta est B proinde super eum manus Domini, et immutatio dexteræ Excelsi, ut per eum daretur peccatoribus fiducia in gratiam respirandi, et conversionis ad Deum fieret ad exemplum.

ii.
incidit in mor-
bum, ex quo
convalescens,
mellora medi-
tatur;

c

d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

* an sui ?

C
sed mox ad
pristinam con-
versus, in
Apuliam mi-
litarum ire
statuit:

sed ab hoc con-
silio per som-
nium revoca-
tus,

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

5 Enimvero cum adhuc Vir ille juvenili calore fervesceret in peccatis, et lubrica ætas ad explenda juvenilia jura ipsum impelleret insolenter, ac mansuescere nesciens, antiqui serpentis esset virulentia concitatus c, adest subito divina ultio, vel unctio super eum. Et aggreditur primo sensum erroneum revocare, animo angustiam et corpori molestiam inferendo, juxta illud Propheticum: « Ecce ego » sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam mace- » ria d. » Sicque diu infirmitate attritus, ut meretur pervicacia hominum, qua vix nisi supplicii emendatur, cœpit intra se alia solito cogitare: cumque jam paululum respirasset, et baculo sustentatus, causa recuperandæ sanitatis cœpisset huc atque illuc per domicilium ambulare, die quadam foras exivit, et sancto adjacentem planiciem cœpit curiosius intueri: sed pulchritudo agrorum, amœnitas, et quidquid visu pulchrum est, in nullo potuit eum delectare. Mirabatur propterea subitam sibi * im- mutationem, et prædictorum amatores stultissimos reputabat. Ab ea itaque die cœpit seipsum vilescere sibi, et in contemptu quodam habere, quæ prius in admiratione habuerat et amore.

4 Non plene tamen et vere; quia nondum solutus erat a vinculis vanitatum, nec perversæ servitutis jugum excusserat de cervice. Gravissimum enim est assueta relinquere, et animo semel injecta non de facili enervantur. Recurrit animus longo tempore segregatus ad rudimenta principii, et assiduitate plerumque vitium vertitur in naturam. Tentat proinde Franciscus divinam fugere manum, et paternæ correctionis paulisper oblitus, ardentibus sibi prosperis, cogitabat, quæ sunt mundi. At ignorans consilium Dei, de gloria et seculi vanitate facturum adhuc maxima se, promittit. Nam nobilis quidam civitatis Assisii militariibus armis se non mediocriter præparat, et inanis gloriæ vento inflatus, ad pecuniæ vel honoris agenda lucra iturum in Apuliam se, spondit. Quibus auditis, Franciscus, quia levis animo erat, et non modicum audax, ad eundem conspirat cum illo, generis nobilitate impar, se magnanimitate superior, pauperior divitiis, sed profusior largitate.

5 Nocte igitur quadam, cum ad hæc consummanda tota se deliberatione dedisset, et desiderio æstuans ad iter agendum anhelaret, qui percusserrat eum in virga justitiæ, per visionem nocturnam visitat eum in dulcedine gratiæ e: et quia gloriæ cupidus erat, gloriæ fastigio eum allicit et exultat.

Videbatur ei namque domum suam totam habere D plenam militariibus armis, sellis scilicet, clypeis, lanceis, et cæteris apparatus; gaudensque plurimum, quid hoc esset, secum tacitus mirabatur. Non enim consueverat talia in domo sua videre, sed potius pannorum cumulos ad vendendum. Cumque ad subitum rerum eventum stuperet non modicum, responsum est ei, omnia hæc arma sua fore, militumque suorum. Expergefactus quoque, animo gaudenti mane surrexit, et præaugium magnæ prosperitatis reputans visionem, prosperum futurum iter suum in Apuliam, securatur. Nesciebat enim, quid diceret, et munus sibi de cælo datum adhuc minime cognoscebat. In eo tamen pendere poterat, visionis hujus suam interpretationem non esse veram, quia, licet satis rerum gestarum utcumque similitudinem contineret, tamen animus ejus non circa talia solito lætatur. Vim namque sibi temeritatem facere oportebat, ut cogitata perliceret, et iter concupitum effectui manciparet f. Et quidem pulchre satis primo de armis fit mentio, et opportune multum arma traduntur contra fortem armatum Militi pugnaturo, ut quasi alter David in nomine Domini Dei exercituum ab inveterato inimicorum opprobrio liberet Israele.

6 Immutatus quoque, sed mente, non corpore, ire in Apuliam jam recusat, et voluntatem suam studet dirigere ad divinam; sicque parumper a seculari tumultu se subtrahens et negotio, studet in interiori homine recondere Jesum Christum g. Abscondit velut prudens negotiator margaritam inventam oculis illis, et occulte nititur eam, venditis omnibus, comparare. Nam, cum vir quidam in civitate Assisii magis inter cæteros sibi dilectus existeret, unius quidem cum eo erat ætatis, et assidua familiaritas mutæ dilectionis ad communicanda secreta sua ipsi præberet ausum, eum ad loca remota et apta consiliis sæpius perducebat, quemdam thesaurum pretiosum et magnum se, asserens, invenisse. Exultat homo ille, ac de auditis existens sollicitus, libenter cum eo graditur, quotiens advocatur. Crypta quædam erat juxta civitatem, ad quam frequenter euntes, de thesauro mutuo loquebantur. Intrabat Vir Dei, qui Sanctus jam sancto proposito erat, cryptam illam, socio deforis expectante, et novo ac singulari perfusus spiritu, Patrem suum in abscondito exorabat. Gestiebat, neminem scire, quid ageret intus, et occasione boni melius sapienter occultans, solum Dominum in suo sancto proposito consulebat. Orabat devotus, ut Deus æternus et verus dirigeret viam suam, et suam illum doceret facere voluntatem. Maximam sustinebat animi passionem, et donec opere completeret, quod conceperat, corde quiescere non valebat. Cogitationes variæ sibi invicem succedebant, et ipsarum importunitas eum duriter perturbabat. Ardebat intus igne divino, et conceptum ardorem mentis celare deforis non valebat. Penitebat eum, peccasse tam graviter, et offendisse oculos Majestatis, nec jam mala præterita seu præsentia delectabant; sed nondum receperat plene continendi fiduciam a futuris. Propterea cum foras revertebatur ad socium, ita erat labore confectus, ut alius exiens, alius videretur intrans.

7 Quadam vero die, cum Domini misericordiam plenissime invocasset, ostensum est ei a Domino, quid ipsum agere oporteret h, tantoque deinceps repletus est gaudio, quod non se capiens præ lætitia, etiam nolens ad aures hominum aliquid eructabat. Sed, licet præ magnitudine inspirati amoris silere non posset, cautius tamen aliquid et in ænigmate loquebatur. Sicut enim speciali amico, ut dictum est de thesauro abscondito, sic et cæteris loqui figuratiter nitebatur. Dicebat, se in Apuliam nolle ire; sed in patria, promittebat, nobilia et ingentia se facturum. Putabant homines, quod uxorem ducere vellet, ipsumque interrogantes dicebant: Uxoremne ducere vis, Franciscus? Qui respondens

iii.
assiduis pre-
cibus, maxime
in quadam
crypta volun-
tatem Dei
exquirat,

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

eaque divini-
tus cognita,
miræ exultat.

h

A respondens, aiebat : Nobiliorem et pulchriorem sponsam, quam umquam videritis, ducam, quæ cæteris forma præmineat, et sapientia cunctis excellat. Et quidem immaculata Dei Sponsa est vera religio, quam suscepit, et thesaurus absconditus est regnum cælorum, quod tanto desiderio exquisivit, quia necessario erat omnino vocatio Euangelica in eo explenda, qui Euangelii erat minister in fide et veritate futurus.

ANNOTATA.

a De Assisio, S. Francisci patria, plura vide in Commentario prævio num. 55 et 56.

b JOANNES prius vocatus est a matre (nempe in baptismo) a patre vero tunc redeunte a Francia, in cujus absentia natus erat, FRANCISCUS est postmodum nominatus, inquit Tres Socii in Appendice num. 2. Consule Commentarium prævium num. 72 et sequentibus. Ibidem etiam § 5 multa diximus de adjunctis illius natiuitatis, baptismi et parentibus, quæ hic non repetemus. Natiuitatem vero ipsam ad annum 1182 verisimillime referendam statuimus.

c Hæc, æque ac præmissa, Thomæ Celanensis de iuvene Francisco dicta paulo mitius exponenda sunt ex Tribus Sociis et S. Bonaventura, quorum hic in Vita num. 6 negat, ipsum inter lascivos iuvenes, quamvis (esse) effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiisse; illi vero num. 5 asserunt, eundem nec verbum injuriosum vel turpe cuiquam dicere voluisse, nec turpia sibi dicentibus... respondere, ut propterea quasi per totam provinciam esset omnibus admirationi. Consule Commentarium prævium num. 78 et sequentibus.

d Osee cap. 2, v. 6.

e S. Bonaventura num. 8 et 9 nocturnæ visioni, quæ subditur, præmittit piam S. Francisci in ege- num virum nobilem largitatem, cujus præmium eandem visionem fuisse, existimat.

f Hæc omnia paulo aliter narrat S. Bonaventura loco mox citato; ac in eo maxime discrepat, quod Sanctum per visionem illam non revocatum a militia, sed ad eam incitatum fuisse affirmet; deinde vero num. 10 referat aliud divinum somnium, quo ipsum militandi desiderio vale dixisse, asserit; quod secundum somnium cum ignoraret Celanensis, tam subitæ mutationis causam nequivit assignare. Ad Commentarium prævium num. 94 et sequentibus, ubi etiam de biographorum hac in parte dissonantia plura leges.

g Inserenda hic sunt, quæ tradunt Tres Socii in Appendice num. 7 de mirabili dulcedine spiritus, quam Deus illi paucis diebus, postquam Assisium redierat, in media sociorum suorum turba pompa- que infudit, quæque velut ultimam eidem ad sanctio- rem vitam stimulum incussit. Inserenda sunt et alia, apud eosdem Socios legenda.

h Seu rectius : Ostendit ei Dominus, quod sibi (id est, eidem Francisco) diceretur in proximo, quid ipsum agere oporteret; uti diserte dicunt Tres Socii, qui prætermissa a Celanensi suppleverunt. Quo tamen modo id fuerit ipsi ostensum a Domino, nec illi exponunt. An forte in apparitione Jesu Christi, quam memorat S. Bonaventura in Vita num. 12, sed gestis jam relatis præponit? Forte tamen Celanensis vocem Crucifixi in ecclesia S. Damiani, quam ipse non retulit, cum alia priori confudit. Vide mox dicenda ad caput sequens.

CAPUT II.

Prosecutio conversionis : certamina Sancti cum patre, cui omnia abdicat, etiam vestimenta.

IV. Pecuniam, quam e pan- nis et equo venditis con-

licere de cætero facere moram; quia lethalis morbus ubicumque jam in tantum excreverat, et mul- torum sic omnes occupaverat artus, ut, aliquan- tisper medico retardante, arripere vitam, vitali spiritu intercluso a. Surgit proinde, et signo sanctæ Crucis se muniens, præparato equo, super eum ascendit, assumptisque secum pannis scapu- latis b ad vendendum, ad civitatem, quæ Fulgi- neum c vocatur, festinus devenit. Ibi ex morte venditis omnibus, quæ portabat, caballum, cui tunc incederat felix Mercator, assumpto pretio, derelinquit. Regressusque inde, depositis sarcinis, quid ageret de pecunia, religiosa mente tractabat. Mirum in modum mox totus in Dei opere conver- sus, gravatum valde se sentiens, pecuniam illam una hora portare, ac velut arenam reputans omne illius emolumentum, ad deponendam illam cito festinat. Cumque versus civitatem Assisii remea- ret, reperit juxta viam quandam ecclesiam, quæ in honorem sancti Damiani fuerat antiquitus fabri- cata, quæ casum proximum ex virtute nimia minabatur d.

9 Ad quam novus Christi Miles adveniens, pie- tate tante necessitatis commotus, cum timore ac reverentia introivit : et invento illic quodam pau- pere sacerdote, magnaque cum fide osculatis ejus manibus sacris, pecuniam obtulit ei, quam porta- bat, et propositum suum per ordinem enarravit. Obstupefactus sacerdos, et ultra, quam credi pos- test, subitam rerum conversionem admirans, quæ audiebat, credere recusavit. Et, quia putabat, illud sibi, noluit apud se oblatam pecuniam retinere. Viderat enim eum, ut ita dicam, pene altera die enormiter vivere ultra cognatos et notos, et supra ceteros suam stultitiam exaltare. At ipse pertina- cius insistens, verbis suis fidem facere nitebatur, orans enixius et deprecans sacerdotem, ut eum secum morari pro Domino pateretur. Acquievit tandem sacerdos de mora illius : sed timore pa- rentum pecuniam non recepit e. Quam verus Con- temptor pecuniarum in quamdam fenestram f projiciens, de ipsa velut de pulvere nunciavit. Cupiebat enim possidere sapientiam, quæ est auro melior, et prudentiam acquirere, quæ pretiosior est argento.

10 Moram igitur faciente in prædicto loco Servo Dei excelsi, pater ejus circuit usquequaque sedu- lus, tamquam explorator, seire cupiens, quid de Filio actum sit. Et dum intellexisset, eum in loco jam dicto taliter conversari, tactus dolore cordis intrinsecus, ad subitum rerum eventum turbatus est valde nimis : convocatisque amicis ac vicinis, citissime cucurrit ad locum, in quo Dei Famulus morabatur. At ipse, quia novus athleta Christi erat, cum audiret persequentium minas, ac eorum præ- sentire adventum, dare locum iræ volens, in quandam occultam caveam, quam ad hoc ipsemet paraverat, se mergebat. Erat in domo fovea illa uni tantum forte cognita soli, in qua per mensem unum sic continuo latitavit, cum ad causam hu- manæ necessitatis egredi vix auderet. Cibus si- quando dabatur, in fovea occulte edebat eum clam, festinum quia ei impendebatur obsequium : oransque orabat jugiter lacrymarum imbre perfu- sus, ut liberaret eum Dominus de manibus perse- quentium animam suam, et ut pia vota sua benigno favore completeret, in jejuniis et fletu exorabat cle- mentiam Salvatoris, et de sua diffidens industria, totum jactabat in Domino cogitatum. Et licet esset in fovea et in tenebris constitutus, perfundebatur tamen indicibili lætitia quadam, hactenus inexpectata, in qua totus ignescens, relicta fovea, palam se persecutorum exposuit maledictis.

11 Surrexit itaque protinus impiger, festinus et alacer, et ad præliandum pro Domino scutum fidei proferens, magnæque fiduciae armis munitus, ver- sus civitatem aggressus est viam, et divino calore succensus, cepit semetipsum segnitiei et ignavia plurimum incusare. Quo viso, cuncti, qui nove- rant eum, comparantes ultima primis, cœperunt illi

AUCTORE
THOMA CELAN.
fecerat,
an statuit?

a

b

c

d

conatur im-
pendere ad
reparandum
S. Damiani
ecclesiam,
E

e

f

v.
apud quam
dum a patre
queritur, in
cavea per
mensem lati-
tat.

F

Hinc in civi-
tatem palam
prodiens, a
civibus affec-
tur contume-
liis,

illi

AUCTORE
THOMA CELAN.

illi miserabiliter exprobrare, et insanum ac dementem acclamantes, lutum platearum ac lapides in ipsum projiciunt. Gernebant ipsam a pristinis moribus alteratum; et a carnis maceratione valde confectum. Ideo totum, quod agebat, exinanitioni et dementiæ imputabant. Sed, quia melior est patiens arrogante, Famulus Dei surdum in omnibus se præstabat, et nulla immutatus injuria, pro his omnibus gratias Deo referebat. In vanum namque iniquus persequitur ad honesta tendentem, quia plus * fuerit ille percussus, fortius triumphabit. Generosum animum ait quidam per dedecus fortio-rem.

et a patrè
captus, cæsus-
que ac domi
vinctus et
reclusus,

* an quo plus?

g

B

12 Cumque diu rumor ac plausus hujuscemodi de ipso per plateas ac vicus discurreret civitatis, et huc atque illuc illudentium sonitus resultaret; inter multos, quorum tetigit aures, horum fama tandem pervenit ad patrem. Qui cum audisset Filii sui nomen, et in eo tale negotium a concivibus intorqueri, continuo surgit, non ad deliberandum eum, sed potius ad perdendum; nullaque moderatione servata, tamquam lupus ad ovem, advolat, et torvo ac truci vultu respiciens, injecta manu, inverecunde ac inhoneste satis ad propriam domum pertraxit eum. Sicque, omni miseratione subtracta, per plures dies eum in tenebroso loco reclusit g : et putans animum ejus flectere ad sui consensum, primo verbis, deinde verberibus et vinculis agit. Ipse vero ex hoc ad exequendum propositum sanctum promptior et validior reddebatur. Et nec exprobratus verbis, nec vinculis fatigatus, patientiam dereliquit. Non eum per flagella et vincula potest a mentis recta intentione declinare aut statu; nec a Christi grege abduci, cui præcipitur in tribulatione gaudere; nec trepidat in diluvio aquarum multarum, cui est refugium a pressura Filii Dei, qui, ne nostra videantur aspera, nobis semper sua ostendit esse majora, quæ pertulit.

VI.
tandem a ma-
tre dimissus,
ad ecclesiam
S. Damiani
regreditur,

C

13 Factum est autem, cum pater ejus, causa urgente, aliquantulum a propria domo discessisset, et Vir Dei vinctus in domo ergastulo permaneret; mater ejus, quæ sola domi cum eo remanserat, factum viri non probans, blandis sermonibus Filium allocuta est. Cumque videret, quod eum a suo proposito revocare non posset, commota sunt materna viscera super eum, et contractis vinculis, liberum eum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Domino referens, ad locum, in quo fuerat prius conditus, est reversus. Majorum enim jam utitur tentationum documentis, probatus et per multiplicia bella, et imaginem lætorem, et securiorem ex injuriis receperat animum : ubicumque pergens, magnanimior incedebat. Revertitur interea pater, et eo non invento, peccata pro peccatis accumulans, ad convicia uxoris convertitur. Currit ad locum deinde fremens et perstrepsens, ut, si eum revocare non posset, saltem de provincia effugaret. Verum, quia timor Domini fiducia fortitudinis est, ut audivit carnalem patrem gratiæ Filius ad se venientem, securus et lætus ultro se obtulit, libera voce clamans, se pro nihilo ducere vincula et verbera ejus, insuper attestatur, se pro Christi nomine gaudenter mala omnia subiturum.

ubi a furibun-
do patre fru-
stra tentatus,
ad episcopum
adducitur,

* forte pulve-
rentam

14 Videns autem pater, quod ab incepto itinere eum revocare non posset, totus ad extorquendam pecuniam instigatur. Desideraverat Vir Dei, eam in pauperum victu et illius loci ædificiis totam expendere ac præbere : sed, quia pecuniam non amabat, nulla de ipsa specie boni decipi potest : et qui nullo ipsius detinebatur affectu, ad ejus amissionem in aliquo non turbatur. Inventa itaque pecunia, quam maximus terrenorum contemptor, et cælestium divitiarum nimis cupidus exquisitor in pulverem dum * fenestram excusserat, sævientis patris aliquantulum extinguitur furor, et avaritiæ sitis inventionis vapore utcumque restinguitur. Ducit deinde coram episcopo civitatis, ut in ipsius manibus ejus renuntians facultatibus, omnia red-

deret, quæ habebat h. Quod non solum ipse non renuit; sed postquam gaudens prompto animo acceperat facere postulata.

15 Cumque productus esset coram episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo; imo nec verba expectat, ut faciat; sed continuo depositis et projectis vestimentis, restituit ea patri : insuper etiam nec femoralia retinens, totus coram omnibus denudatur i. Episcopus vero animum ejus attendens, fervoremque ac constantiam nimis admirans, profinus consurrexit, et inter brachia sua ipsum recolligens, pallio, quo indutus erat, contexit eum. Intellexit aperte, divinum esse consilium, et facta Viri Dei, quæ præsentialiter viderat, cognovit mysterium continere. Factus deinceps propterea adjutor ejus, et fovens ipsum atque confortans, amplexatus est eum in visceribus caritatis k. Ecce jam nudus cum nudo luctatur, et depositis omnibus, quæ sunt mundi, solius divinæ justitiæ memoratur. Studet jam sic propriam contemnere vitam, omnem pro illa sollicitudinem deponendo, ut sibi pauperi par esset in obsessa via, et solus carnis paries ipsum a divina visione interim separaret l.

coram quo,
etiam vestes
red. lens, bonis
omnibus cedit.

i

k

l

ANNOTATA.

a Præmittenda hic sunt, quæ Tres Socii in Appendice num. 15, et S. Bonaventura in Vita num. 45 tradunt mandato ecclesiæ reparandæ, quod S. Franciscus in ecclesia S. Damiani ab imagine Crucifixi Domini accepit.

b Quid per pannos scalpulatos indicet, plane nescio. Tres Socii num. 16 dicunt: Pannos diversorum colorum; S. Bonaventura num. 16: Pannos venales. Fecit autem hoc S. Franciscus, ut horum pretium conferret in S. Damiani ecclesiæ reparationem, quam sibi a Christo mandatam credebat.

c Fulginium, Italis Foligno, Umbriæ civitas est, decem circiter milliariibus Romanis Assisio dissita.

d Causam itineris Fulginium suscepti et venditarum mercium et equi nescivi Celanensis, ut jam monui supra; propterea hic ex Tribus Sociis sanctoque Bonaventura corrigendus est. Vide dicta mox ad litt. a et b.

e Sunt, qui istud S. Francisci factum calumniantur, atque ipsum ex ablati parentum rebus furti reum agere non verentur: verum his responsum est in Commentario prævio num. 116 et duobus sequentibus.

f Waddingus in Apparatu § 3, num. 20 sic ait: Adhuc illa exstat fenestra, hoc pecuniarum contemptu celebris, invisiturque a Francisci rerum indagatoribus, ad dextram ingredientis ædiculam.

g Waddingus ibidem num. 26, Vidi ego, inquit, non absque pietate angulum ipsum, obscurum et tetrum, quo sub scala ædificii arcta clausus est custodia, servaturque ad hujus pii Mancipii memoriam in ipsa ecclesia, quæ noviter constructa est in ædibus paternis, absque ulla structuræ injuria vel elegantis ædificii difformitate.

h Tres Socii in Appendice num. 19 præmittunt, patrem, antequam Filium ad episcopum adduxit, frustra laborasse, ut coram magistratu civico comparere cogeretur. Vide dicenda ibidem.

i Nonnulli credunt, S. Franciscum omni prorsus tegumento corporis nudatum comparuisse, quorum ego opinioni non possum subscribere ob dicta in Commentario prævio num. 151 et sequentibus.

k Hic episcopus Assisiensis apud Ughellum in Italiæ sacræ auctæ tom. I, col. 479 vocatur Vido (ab aliis Guido) de familia Secunda Romanus. At ibi de eodem additur: Seraphicum Assisiatem Franciscum e paterna domo nudum egressum atque ad sua genua provolutum excepit, vilique sacco et detrito a se indutum, ut novum vitæ genus constantissime auspicaretur, maxime juvit. In his corrige, quod Sanctum e paterna domo nudum egressum ait; neque enim ille se in paterna domo vestibus exiit, se in palatio episcopi, ut eas patri cederet. Cetera vera sunt; nam et vili sacco vel pallio rustico

A rustico Franciscum, priusquam inde discederet, ab episcopo donatum fuisse, constat ex S. Bonaventura in Vita num. 20; et Vidonem ipsius eximium adiutorem fautoremque deinceps semper fuisse, infra videbimus.

1 Hanc rerum omnium abdicationem, quæ velut fundamentum Ordinis Fratrum Minorum fuit, figendam credimus anno 1207. Ad Commentarium § 7.

CAPUT III.

Sanctus patitur a latronibus: servit in culina monasterii: vestem accipit Eugubii: inservit leprosis: rediens Assisium, mendicando tres reparat ecclesias, auditisque Evangelii verbis, durum magis assumit habitum.

VII.
A latronibus male multatur; servit in culina; veste donatur,

B
a
b
c

d

e

f

* an subtracta?

g

leprosis, a quibus adhorruerat, inservit, in pauperes jam olim largus.

C

h

i

k

Jam enim cum Semicentiis a pergeret, qui quondam clavatis b utebatur, et per quamdam sylvam laudes Domino lingua Francigena c decantaret, latrones super eum subito irruerunt. Quibus ferali animo eum, quis esset, interrogantibus, confidenter Vir Dei plena voce respondit, dicens: Præco sum magni Regis, quid ad vos? At illi percussantes eum, in defosso loco, pleno magnis nivibus, procerunt, dicentes: Jace, Rustice præco Dei. Ipse vero se huc atque illuc revolvens, nive a se discussa, illis recedentibus, de fovea exilivit; et magno exhilaratus gaudio, cæpit alta voce per nemora laudes Creatori omnium persolvere d. Tandem ad quoddam claustrum monachorum veniens, per plures dies in sola vili camisia garcio in coquina e existens, cupiebat vel de brodio f saturari. Verum, cum omni miseratione subiecta *, nullum posset vel vetustum acquirere indumentum, non motus ira, sed necessitate coactus, inde progrediens devenit ad Eugubii g civitatem, ubi a quodam olim amico ejus sibi tuniculam acquisivit. Post hæc a modico tempore jam elapso, cum Viri Dei ubique fama crebresceret, et nomen ejus divulgaretur in populis, Prior monasterii supradicti, quod factum fuerat in Virum Dei, recolens et intelligens, venit ad eum, ob reverentiam Salvatoris ab eo suppliciter pro se suisque veniam postulavit.

17 Deinde vero totius humilitatis sanctus Amator se transtulit ad leprosos, eratque cum eis, dilectissime serviens omnibus propter Deum, et lavans putredinem omnem ab eis, etiam sanie ulcerum extergebat, sicut ipse in testamento suo loquitur, dicens: Quia, cum essem in peccatis, nimis amarum mihi videbatur videre leprosos, et Dominus conduxit me inter illos, et feci misericordiam cum illis h. In tantum namque (ut dicebat) aliquando amara ei leprosozum visio existebat, ut, cum tempore vanitatis suæ per duo fere millia eminus ipsorum domos respiceret, nares suas manibus propriis obturaret. Sed, cum jam gratia et virtute Altissimi sancta et virilia inciperet cogitare, in seculari adhuc habitu constitutus leprosum unum obvium habuit die quadam, et semetipso fortior effectus, accessit et osculatus est eum i. Exinde quoque cæpit seipsum magis ac magis contemnere, quo usque misericordia Redemptoris ad perfectam stumet victoriam perveniret. Major quoque pauperum, in seculo manens et adhuc seculum sequens, erat adjutor, non habentibus porrigens mane misericordiam manum, et afflicto gerens compassionis affectum. Nam cum die una præter morem suum, quia curialissimus erat, cuidam pauperi, postulanti ab eo eleemosynam, exprobrasset, statim pœnitentia ductus cæpit ducere intra se magni vituperii magnique dedecoris, petenti pro nomine tanti Regis subtrahere postulata. Posuit deinde in corde suo nemini pro Deo a se petenti secundum posse de cætero aliquid denegare k, quod et diligentissime fecit et implevit, quo usque

totum omnino præbuit semetipsum, Euangelici consilii primitus executor, quam doctor, effectus. Qui petit (inquit) da ei, et volenti a te mutuari, ne avertaris l.

18 Primum itaque opus Franciscus aggreditur, liberatione sui de manu carnalis patris obtenta. Domum construit Deo, illamque non de novo facere tentat, sed veterem reparat, vetustam resarcit; non fundamentum evellit, sed super illud ædificat, prærogativam, licet ignorans, semper reservans Christo. Fundamentum enim nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus m. Cumque ad locum, in quo, sicut dictum est, ecclesia sancti Damiani antiquitus fuerat constructa, reversus foret, gratia ipsum Altissimi comitante, in brevi eam tempore reparavit n. Hic est locus ille beatus et sanctus, in quo gloriosa Religio et excellentissimus Ordo Pauperum dominarum et sanctarum virginum, a conversione B. Francisci fere sex annorum spatio jam clauso, per eundem beatum Virum felix exordium sumpsit o. In quo domina Clara, civitate Assisii oriunda, lapis pretiosissimus atque fortissimus, cæterorum superpositorum lapidum extitit fundamentum. Nam cum post initiationem Ordinis Fratrum dicta domina sancti Viri monitis ad eum conversa fuisset, multis extitit ad profectum, et innumeris ad exemplum, nobilis parentela, sed nobilior gratia; virgo carne, mente castissima; ætate juvenula, sed animo cana; constans proposito, et in divino amore ardentissima desiderio; sapientia prædita, et humilitate præcipua; Clara nomine, vita clarior, clarissima moribus p.

19 Super hanc quoque pretiosissimarum margaritarum nobilis structura surrexit, quarum laus non ex hominibus, sed ex Deo est, cum nec angusta meditatio eam cogitare sufficiat, nec brevis locus explicare. Præcipua namque ante omnia in eis viget virtus mutæ ac continuæ caritatis, quæ ita ipsarum in unum copulat voluntates, ut, cum quadraginta pariter alicubi commorentur, idem velle ac idem nolle unum in iis spiritum faciat de diversis. Secundo in unaquaque rutilat humilitatis gemma, quæ collata bona et de cælis habita sic conservat, ut virtutes cæteras mereatur. Tertio virginitatis et castitatis lilium sic respexit odore mirabili universas, ut terrenarum cogitationum oblitæ sola desiderarent caelestia meditari. Et tantus ex ipsius flagrantia in ipsarum cordibus æterni Sponsi amor exoritur, ut integritas sacræ affectionis omnem ab eis consuetudinem vitæ prioris excludat. Quarto sic omnes altissimæ paupertatis sunt titulo insignitæ, ut extremæ necessitati victus et vestitus vix, aut nunquam, satisfacere acquiescant.

20 Quinto vero sic abstinentiæ ac taciturnitatis adeptæ sunt gratiam singularem, ut ad cohibendum carnalem motum infraendam linguam q vim minime patiantur. Inde et quædam ipsarum ita sunt colloctionibus dissuetæ, ut, cum necessitas exigit, eas loqui, vix verba formare, prout expedit, recordentur. Sexto quippe in his omnibus virtute patientiæ tam mirabiliter adornantur, ut nulla tribulationum adversitas vel molestiarum injuria ipsarum frangat animum vel immutet. Septimo denique contemplationis summam taliter meruerunt, ut in ea discant omne, quod agendum eis, seu vitandum sit. Et feliciter noverunt mente Deo excedere, nocte ac die divinis laudibus et orationibus insistentes. Dignetur æternus Deus gratia sua secundum principium exitu concludere sanctiori. Et hæc ad præsens de virginibus Deo dicatis et devotissimis ancillis Christi dicta sufficiant, cum ipsarum vita mirifica et institutio gloriosa, quam a domino Papa Gregorio, tunc temporis Ostiensi episcopo, susceperunt r, proprium opus requirat et otium.

21 Interea Sanctus Dei, mutato habitu s, et prædicta ecclesia reparata, migravit ad locum alium juxta civitatem Assisii, in quo ecclesiam quamdam t, dirutam propemodum, reædificare inci-

AUCTORE
THOMACELAN.

l

m

VIII.
Reparat ecclesiam S. Damiani, ubi S. Claram

n

o

p

E

q

admisit ad novum Ordinem Pauperum dominarum.

F

cujus Ordinis elogium datur,

r

s

t

u

v

w

AUCTORE
THOMA CELAN.

IX.
Reficit aliam
ecclesiam, ac
tertiam B. M.
de Portiuncu-
la dictam.

II
III
IV

Audito quo-
dam Evange-
lii loco, vestem
mutat et nor-
mam vivendi.

* I. Qui

Y

B

Z

piens, a bono proposito non destitit, quo usque ad perfectum duceret universa. Inde vero ad alium se transtulit locum, qui Portiuncula nuncupatur, in quo ecclesia beatae Matris Virginis Dei antiquitus constituta extiterat, sed deserta tunc a nemine intrabatur. Quam cum Dei Sanctus cerneret sic destructam, pietate commotus, quia devotione fervebat erga totius bonitatis Matrem, cepit ibidem assiduus commorari. Factum est autem, cum jam dictam ecclesiam reparasset, conversionis ejus annus tertius agebatur u. Quo in tempore quasi heremiticum ferme habitum, accinctus corrigia, et baculum manu portans, calceatis pedibus incedebat x.

22 Sed cum die quadam Euangelium, qualiter Dominus miserit discipulos suos ad praedicandum, in eadem ecclesia legeretur, et Sanctus Dei assistens ibidem verba Evangelica intellexisset, celebratis Missarum solemnibus, a sacerdote sibi exponi Euangelium suppliciter postulavit. Quod * cum ei cuncta enarrasset, audiens S. Franciscus, discipulos non debere aurum, sive argentum, vel pecuniam possidere, non peram, non sacculum, non panem, non virgam in via portare, non calceamenta, non duas tunicas habere; sed regnum Dei et poenitentiam praedicare y; continuo exultans in Spiritu Dei, Hoc est, inquit, quod volo: hoc est, quod quero: haec totis medullis cordis facere concupisco. Festinat proinde Pater sanctus, superabundans gaudio, ad impletionem salutaris auditus. Nec moram patitur aliquam praeterire, quin operari devotus incipiat, quod audivit. Solvit protinus calceamenta de pedibus, baculum deponit e manibus, et tunica una contentus, pro corrigia funiculum immutavit. Parat sibi ex tunc tunicam, crucis imaginem praefertentem z, ut in ea pulset omnes daemónicas phantasias: parat asperrimam, ut carnem in ea crucifigat cum vitis et peccatis: parat denique pauperrimam et incultam, quae a mundo nullatenus valeat concupisci. Caetera vero, quae audierat, summa cum diligentia, summa cum reverentia facere gestiebat. Non enim fuerat Evangelii surdus auditor, sed laudabili memoriae, quae audierat, cuncta commendans, ad litteram diligenter implere curabat.

ANNOTATA.

a Semicintium hic accipiendum non est in sua propria significatione pro zona minus lata; sed pro vili ac brevi veste, qua totum corpus tegi nequibat; quam ob rem ab auctore Vitae secundae Sanctus tunc seminudus fuisse dicitur.

C b Clavatis supple vestimentis, qualia nimirum ditioris fortunae primaeque conditionis homines gestare solent.

c Amabat enim Gallice loqui, quamvis non satis calleret, ut alibi observavi.

d Eadem narrantur in Vita secunda et apud S. Bonaventuram.

e Id est, Servulus ad infima coquinæ obsequia deputatus.

f Brodium, italica Broda et Brodo, Latinis est carnum elixarum jusculum.

g Eugubium, vernacule Gubbio, episcopalis civitas est ducatus Urbinatis in ditone Ecclesiae, tredecim circiter miliaribus Assisio distans Urbinum versus.

h Dignum hoc S. Francisco Testamentum dedi in Commentario praevio, ubi num. 622 verba a Celanensi hic allegata reperies.

i Vide haec paulo latius exposita apud Tres Socios in Appendice num. 11, et apud S. Bonaventuram in Vita, item num. 11.

k Vide haec quoque apud Tres Socios num. 5, sanctumque Bonaventuram, num. 7.

l Ex Matthaei cap. 3, § 42.

m Ita loquitur auctor, ut indicet, restorationem ecclesiae S. Damiani figuram quamdam fuisse instaurationis multorum bonorum operum in Ecclesia

Dei, quam effigies Crucifixi Francisco primario D mandaverat, atque ipse cum suis erat effecturus.

n Reparavit autem ex elemosynis, quas Assisii publice mendicans inter multorum sannas collegit, ac propriis humeris donatos lapides afferendo. Consule Tres Socios in Appendice num. 21.

o Adi Commentarium praevium § 7, num 278 et sequentibus, ubi Pauperum dominarum, quae nunc Clarissae vocantur, Ordinis initium ad annum 1212 cum aliis retuli.

p Colitur S. Clara die 12 Augusti, quo ejusdem gesta illustrata sunt in Opere nostro. Adi etiam, si lubet Commentarium praevium loco mox indicato.

q Lege in frænando linguam, vel, et frænandam linguam.

r Fuit hic Hugo vel Hugolinus, de quo ob intimam cum S. Francisco familiaritatem in Vitis saepius recurrit mentio. De Regula Clarissis scripta loquar in Analectis.

s Hic lapsus memoria videtur Celanensis, si mutationem habitus inter utriusque ecclesiae reparationem contigisse significet. Sanctus enim assumptam eremiticam vestem non deposuit, nisi postea, ut suo loco videbimus.

t Erat hac ecclesia S. Petri, longius, quam praedicta S. Damiani, Assisio distans, ut docet S. Bonaventura in Vita danda num 25. Merito censuit Waddingus in Apparatu, hanc citius, quam priorem, ab eo reparatam fuisse, quia, crescente sancti Viri fama, augebantur elemosynae, quas hunc in finem mendicabat.

u A prima scilicet illius conversione, quam anno 1206 contigisse credimus. Qua ratione tam exiguo tempore tres memoratas ecclesias reparasse credi possit, dixi in Commentario praevio num. 130.

x Sunt, qui velint, Sanctum tunc temporis Eremitam Ordinis S. Augustini fuisse, quod sane cum Vitis edendis nullo modo convenit.

y Hoc Evangelium fuisse ex Matthaei cap. 10, liquet ex S. Bonaventura. Contigerunt autem haec secundum chronotaxim nostram anno Christi 1209, ac forte die 24 Februarii. Lege Commentarium praevium num. 151 et sequentibus.

z Habitus ille Crucis imaginem praetulisse dicitur; quia suprema illius pars, qua caput tegebatur, sive caputium, satis eminebat supra humeros, ut crucis apicem, manicæ vero, ul transversum stipitem quoquo modo referre possent. Adi Commentarium praevium num. 176 et sequentibus, ubi de S. Francisci habitu plura reperies.

CAPUT IV.

Sanctus poenitentiam praedicare incipit: F primorum sociorum accessus: monita eis data: aliorum accessus, quo universi fiunt numero duodecim.

E xinde cum magno fervore spiritus et gaudio mentis cepit omnibus poenitentiam praedicare, verbo simplici, sed corde magifico aedificans audientes. Erat verbum ejus velut ignis ardens, penetrans intima cordium. Et omnium mentes admiratione replebat. Totus alter videbatur, quam fuerat, et caelum intuens, dedignabatur respicere terram. Et mirum est dictu certe, quia cepit ibi primitus praedicare, ubi, cum adhuc esset infantulus, didicerat legere; in quo etiam loco honorifice sepultus est a. Primum ut felix initium consummatio commendaret: ubi didicit, ibi et docuit; et ubi cepit, ibi feliciter consummavit. In omni praedicatione sua, priusquam convenientibus proponeret verbum Dei, pacem imprecabatur, dicens: Dominus det vobis pacem: hanc viris et mulieribus, hanc et obviantibus semper devotissime nuntiabat. Propterea multi, qui oderant pacem pariter et salutem, Domino cooperante, pacem amplexati sunt toto corde, facti et ipsi filii pacis et æmuli salutis aeternae.

x.
Praedicat cum magno fructu . discipulos colligit.

a

A 24 Inter quos quidam de Assisio puer, ac simplicem spiritum gerens, Virum Dei primo devote secutus est. Post hunc frater Bernardus legatam pacem amplectens, ad mercandum regnum celorum post Sanctum Dei cucurrit alacriter *b*. Hic enim frequenter susceperat beatum Patrem hospitio, cuius vitam et mores intuitus et expertus, reffectusque sanctitatis ejus odore, concepit timorem et salutis spiritum parturivit. Videbat tota nocte eum orantem, rarissime dormientem, laudantem, Deum et gloriosam Matrem ejus mirabatur, atque dicebat: Vere hic Homo est a Deo. Accelerat proinde vendere omnia sua: pauperibus, non parentibus, elargitus est ea, et perfectioris vitae titulum apprehendens, sancti Evangelii consilium adimplevit: « Si vis perfectus esse, vade, » et vende omnia, quae habes, et da pauperibus, » habebis thesaurum in caelo, et veni, sequere » me c. » Quo facto, vita et habitu sancto Francisco associatus est, eratque cum eo semper, quo usque, multiplicatis fratribus, cum obedientia pii Patris ad alias transmissus est regiones: cujus namque ad Deum conversio forma extitit convertendis in venditione possessionum et elargitione pauperum.

ac quatuor alios, inter quos fuerit B. Egidius et Philippus;
B 25 Sanctus Franciscus vero de tanti viri adventu et conversione gavisus est gaudio magno valde, eo quod Dominus videretur ejus habere curam, dans ei socium necessarium et amicum fidelem. Statim autem vir alter Assisii civitatis *d* eum secutus est, qui valde in conversatione laudabilis extitit; et, quod sancte cepit, sanctius post modicum consummavit. Hunc vero post non multum temporis sequitur frater Egidius, vir simplex et rectus ac timens Deum, qui longo tempore durans, sancte, juste ac pie vivendo, perfectae obedientiae sanctaeque contemplationis nobis reliquit exemplum *e*. His autem uno alio appposito, frater Philippus septenarium numerum adimplevit *f*, cujus Dominus munditiae calculo labia tetigit, ut loqueretur de ipso dulcia et melliflua eructaret. Scripturas sacras quoque intelligens et interpretans, cum non didicerit, illorum imitator effectus est, quos idiotas et sine litteris fore, Judaeorum principes causabantur *g*.

xi.
quibuscum dum viveeret, inter orandum in ecclesia
C 26 Beatus igitur pater Franciscus consolatione ac gratia Sancti Spiritus quotidie implebatur, omnique vigilantia a sollicitudine novos filios novis institutionibus informabat, sanctae paupertatis beatitatisque simplicitatis viam gressu indeclinabili eos edocens ambulare. Quadam vero die, cum Domini misericordiam super impensis sibi beneficiis miraretur, et conversationis suae, suorumque processum concupisceret sibi a Domino indicari, locum orationis petit, sicut et saepissime faciebat, ubi cum diu perseveraret, cum timore et tremore Dominatori universi assistens, et in amaritudine animae suae annos male expensis recogitaret, frequenter replicans verbum illud: Deus, propitius esto mihi peccatori; quaedam laetitia indicibilis et suavitas maxima sensim cepit cordis ejus intima superfundere, semet cepit a semetipso dedicere, compressisque affectibus ac tenebris effugatis, quae timore peccati fuerant in corde suo concretae, infusa est sibi certitudo remissionis omnium delictorum, et fiducia in gratiam respirandi. Raptus deinde super se, atque in quodam lumine totus absorptus, dilatato mentis sinu, quae futura erant, luculenter aspexit. Recedente deinde suavitate illa cum lumine, spiritu innovatus, jam mutatus in alterum videbatur.

futura sui Ordinis magnitudinem cognoscit,
27 Sicque reversus, gaudenter dixit ad fratres: Confortamini carissimi, et gaudete in Domino; nec, quia pauci, efficiamini tristes; nec vos deterreat mea vel vestra simplicitas; quoniam, sicut mihi a Domino in veritate ostensum est, in maximam multitudinem faciet vos crescere Deus, et usque ad finem orbis multipliciter dilatabit. Ad vestrum quoque profectum dicere cogor, quod et utique magis silere liberet, nisi caritas me cogeret vobis referre: Vidi multitudinem hominum ad me venientium, et

Octobris Tomus II.

in habitu sanctae Religionis Regula * nobiscum volentium conversari. Et ecce adhuc sonitus eorum in auribus meis, euntium et redeuntium secundum obedientiae sanctae mandatum. Vidi quasi vias ipsorum multitudine plenas ex omni fere natione in his partibus convenire. Veniunt Francigenae, festinant Hispani; Theutonici et Anglici currunt, et aliarum diversarum linguarum accelerat multitudo. Quod cum audissent fratres, repleti sunt gaudio salutari, sive propter gratiam, quam Dominus contulerat Sancto suo, sive quia proximorum luera sitiabant ardentem, quos desiderabant salvi * esse, et in id ipsum quotidie augmentari.

28 Et ait ad eos Sanctus: Ut fideliter et devote Deo nostro super omnia dona sua gratias referamus, et ut sciatis, qualiter cum praesentibus et futuris sit fratribus conversandum, futurorum processuum intelligite veritatem. Nunc in principio nostrae conversationis inveniemus poma quaedam dulcia et suavia nimium ad edendum; sed paulo post quaedam minoris suavitatis ac dulcedinis affertur; postremo vero quaedam amaritudine plena dabuntur, quibus non poterimus vesci, quoniam praeracitate sua erunt inesibilia universis, licet quaedam exteriorem olentiam ac pulchritudinem repraesentent. Et vere, sicut locutus sum, in magnam gentem nos Dominus augmentabit. Sed ultimo sic eveniet, quemadmodum si homo jactet retia sua in mare vel in aliquem lacum, et concludat multitudinem piscium copiosam, et cum omnes miserit in naviculam suam, praeracitate omnes portare fastidens, eligat majores et sibi placentes in vasis suis, caeteros autem foras emittat. Haec omnia, quae Sanctus Dei praedixit, quanta veritate praefulgeant, quanta se manifestatione aperiant, satis manifestum est considerantibus in spiritu veritatis *h*. Ecce quomodo spiritus prophetiae requievit in S. Francisco!

29 Eodem quoque tempore quodam alio bono viro Religionem intrante, ad octonarium numerum processerunt. Tunc beatus Franciscus omnes ad se convocavit, et plura eis de regno Dei, de contemptu mundi, de abnegatione propriae voluntatis et proprii corporis subiectione pronuntians, binos illos in partes quatuor segregavit; et ait ad eos: Ite cautissimi, bini et bini per diversas partes orbis, annuntiantes pacem hominibus et poenitentiam in remissionem peccatorum. Et estote patientes in tribulatione; securi, quia propositum suum et promissum Deus adimplebit. Interrogantibus humiliter respondete, persequentibus benedicite; vobis injuriantibus et calumniis referentibus gratias agite: et pro his regnum vobis paratur aeternum. At illi cum gaudio et laetitia suscipientes obedientiae sanctae mandatum, coram S. Francisco supplices se prosternebant in terram. Ipse vero amplexans eos dulciter et devote, singulis dicebat: Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet. Hoc verbum dicebat, quotiens ad obedientiam fratres aliquos transmittibat.

30 Tunc frater Bernardus cum fratre Egidio versus sanctum Jacobum iter arripuit *i*. Sanctus vero Franciscus cum suo aliam mundi elegit partem, reliqui quatuor, incedentes bini, partes reliquas tenuerunt. Sed modico tempore jam elapso, sanctus Franciscus, eos videre desiderans, orabat Dominum, qui congregat dispersos Israel, ut eos in brevi congregare misericorditer dignaretur: sicque factum est, ut in modico secundum desiderium suum, absque humana vocatione, gratias agentes Deo, pariter convenirent. Convenientibus vero in unum divisione magni Pastoris, magna gaudia celebrant, et se sic uno convenisse desiderio admirantur. Referunt deinde bona, quae Misericors fecerat eis; et, si negligentes et ingrati aliquatenus extitissent, correptionem et disciplinam a sancto Patre humiliter petunt, et diligenter suscipiunt. Sic enim consueverant facere semper, cum veniebant ad eum; nec ab eo cogitationem minimam, vel primos etiam motus animi occultabant:

AUCTORE
THOMAS CELANUS.
* an et Regula

* salvos

istis et
deinde expo-
nit.

E

h

xii.

Post accessum
alterius, bini
et bini invicem
abscedunt
praedicatum.

F

et paulo post
orante Sancto,
denuo
conveniunt.

AUCTOR E
THOMAS CELAN.

bant : et cum omnia implevisent, quæ ipsis præcepta erant, servos se inutiles reputabant. Sic etiam totam illam primam beati Francisci scholam puritatis spiritus possidebat, ut, cum utilia et sancta et justa operari sciret, de ipsis gaudere inaniter penitus ignoraret.

quos ille lætus
suscipit, ejus-
que fama cele-
bris evadit.

51 Beatus vero Pater nimia caritate filios amplectens, cœpit eis aperire propositum suum; et quæ sibi revelaverat Deus, indicare. Statim autem alii quatuor boni et idonei viri appositum sunt ad eos, et secuti sunt Sanctum Dei. Factus est proinde rumor magnus in populo, et fama Viri cœpit longius dilatari. Erat certe illo in tempore S. Franciscus et fratribus suis exultatio magna nimis et gaudium singulare, quando aliquis, quicumque vel qualicumque, dives, pauper, nobilis, ignobilis, vilis, carus, prudens, simplex, clericus, idiota, laicus, in populo Christiano, Spiritu Dei ductus, veniebat sanctum Religionis habitum suscepturus. Erat in secularibus viris de omnibus viris admiratio multa et humilitatis exemplum, eos provocans ad emendationis vitæ viam et poenitentiam peccatorum. Nulla ignobilitas, vel nulla paupertatis infirmitas obsistebat, quin ædificarentur in opere Dei, quos volebat ædificare Deus, qui esse cum abjectis et cum simplicibus delectatur.

B

ANNOTATA.

a Nempè in ecclesia S. Georgii intra civitatem Assisensem, ad quam defuncti corpus e conventu S. Mariæ in Portiuncula postredie mortis illius anno 1228 honorifice delatum fuit, et ex qua deinde anno 1250 ad ecclesiam eidem dicatam, ubi hactenus colitur, translatum est, ut constabit ex dicendis. Verum, cum Celanensis ante postremum annum scripserit, non potuit, nisi de prima illius sepultura in ecclesia S. Georgii meminisse.

b Hunc Bernardum, quem de Quintavalle cognominant, omnes agnoscunt, primum fuisse S. Francisci socium; ut omnino dicendum sit, puerum, qui hic præmittitur, non fuisse saltem ante Bernardum habitum a Sancto donatum. Consule Commentarium prævium § 9, ubi de hujus insignis viri ad S. Franciscum accessu, qui anno 1209 contigit, pluribus actum est. Lege etiam Tres Socios in Appendice num. 27 et seqq.

c Ita fere Matthæi cap. 19, v. 21.

d Fuit hic nominatus Petrus, de quo vide Tres Socios in Appendice num. 29.

e Vivebat is adhuc, dum hæc scripsit Celanensis: quare verbum Reliquit interpretare per Dedit. De eo vide apud nos die 25 Aprilis.

f Annumeratis ipso S. Francisco et puero, de quo supra.

g Actor. Apost. cap 4, v. 15.

h Hoc sanctissimi Viri vaticinium hodieque cum magna Ecclesiæ Dei utilitate impleri, totus orbis experitur.

i Nimirum Compostellam in Gallæcia, ubi S. Jacobi apostoli corpus magna peregrinorum accurrentium pietate colitur. Attamen eo usque tunc non pertigerunt laudati Bernardus et Egidius, quia nimis breve spatium inter eorumdum discessum reditumque intercessisse, mox videbimus.

CAPUT V.

Ordo S. Francisci ab Innocentio III approbatus: cibus ei sociisque in loco deserto allatus: multa de Sancto ejusque primis sociis.

xiii.
Romam profectus, juvenibus episcopo Assisate et Cardinale Sabinensi,
ii

Videns beatus Franciscus, quod Dominus Deus quotidie augeter numerum in idipsum, scripsit sibi et fratribus suis, habitis et futuris, simpliciter et paucis verbis vitæ formam et Regulam, sancti Evangelii præcipue sermonibus utens a, ad cujus perfectionem solummodo inhiabat. Pauca tamen

inseruit alia, quæ omnia omnino ad conversationis sanctæ usum necessario innuebant*. Venit proinde Romam cum omnibus dictis fratribus b, desiderans sibi nimirum a domino Papa Innocentio III. quæ scripserat, confirmari. Erat tunc temporis Romæ venerabilis Assisii natus episcopus, nomine Guido e, qui sanctum Franciscum et omnes fratres in omnibus honorabat et speciali venerabatur dilectione: cumque vidisset S. Franciscum et fratres causam nesciens, ipsorum adventum [ægere d] tulit. Timebat enim, ne patriam vellent deserere, in qua Dominus per servos suos jam cœperat operari. Gaudebat plurimum tantos viros in suo episcopatu habere, de quorum vita et moribus maxime præsumebat. Sed audita causa, et eorum intellecto proposito, gavius est in Domino valde, respondens eis, se ad hoc consilium et præsidium fore. Accessit præterea S. Franciscus ad reverendum dominum episcopum Sabinensem, nomine Joannem de S. Paulo e, qui inter alios Romanæ curiæ principes et majores terrena videbatur despiciere, et amare cælestia. Nam illum benigne atque caritative suscipiens, ipsius voluntatem et propositum plurimum commendavit.

55 Verum, quia homo erat providus et discretus, cœpit eum de multis interrogare, et, ut ad vitam monasticam seu eremiticam diverteret, suadebat. At sanctus Franciscus suasionem ejus humiliter, prout poterat, recusabat: non suasa despiciendo, sed alia pie affectando, altiori ferebatur. Mirabatur dominus ille fervorem ipsius, et timens, ne a tanto proposito resiliaret, ei planiora itinera ostendebat. Tandem ejus constantia victus, precibus acquievit, et coram Domino studuit ejus negotia de cætero promovere. Præerat tunc temporis Ecclesiæ Dei Innocentius Papa III f, ut gloriosus doctrina, alluentissimus quoque sermone, clarissimus zelo justitiæ, cum fidei cultus eam poscebat. Hic cum virorum Dei votum agnovisset, discretionem prævia, petitioni eorum assensum præbuit, et effectu prosequentis complevit: atque de plurimis cohortans et monens eos, benedixit S. Franciscus et fratribus ejus, dixitque eis: Ite cum Domino, fratres, et prout Dominus inspirare vobis dignabitur, omnibus poenitentiam prædicare. Cum enim omnipotens Dominus vos numero multiplicabit et gratiam*, ad me cum gaudio referetis, et

ego vobis his plura concedam, et securius majora committam g. Vere Dominus erat cum S. Franciscus, quocumque pergebat, eum revelationibus lætificans et beneficis exhortans. Nam cum nocte quadam se sopori dedisset, visum est ei per quandam viam ambulare, juxta quam arbor magna proceritatis stabat. Arbor illa pulchra, fortis, grossa et alta nimis. Factum est autem, dum appropinquaret ad eam, et sub ea stans, ejus pulchritudinem et altitudinem miraretur, ut cacumen arboris tangeret, eamque manu capiens facillime inclinaret ad terram. Et revera sic actum est, cum dominus Innocentius, arbor in mundo excelsior et sublimior, ejus petitioni et voluntati se tam benignissime inclinavit.

54 Sanctus Franciscus de munere ac gratia tanti patris et domini plurimum exultans, gratias egit omnipotenti Deo, qui ponit humiles in sublimi, et moerentes erigit sospitate; statimque venit visitare limina B. Petri. Et oratione completa, egressus ex Urbe, versus vallem Spoletanam iter arripens, cum sociis est profectus. Conferebant ad invicem, dum irent, quanta et qualia eis clementissimus Deus dona contulerit, qualiter a Vicario Christi, domino et patre universæ Christianæ nationis, gratissime sunt recepti: qualiter etiam monita et præcepta ipsius adimplere valerent: qualiter Regulam, quam susceperant, possent sincere servare et indeclinabiliter custodire: qualiter moniti* sanctitate et religione coram Altissimo ambularent: qualiter deinde vita et mores ipsorum per incrementa sanctorum virtutum forent proximis ad exemplum. Cumque novi Christi discipuli de hujusmodi

D
* forte innuebat.

b

c

d

e

approbationem Regulæ et potestatem prædicandi sibi suisque a Papa impetrat.

E

f

* forte gratia

g

F

xiv.

Roma cum suis revertens, in via divinitus refecitur,

* an muniti?

h A hujusmodi in schola humilitatis sufficienter disputassent, dies multum ascendit et hora *h* præterit. Pervenerant tunc ad desertum locum, præ lassitudine itineris fatigati, et usurientes refectionem aliquam invenire non poterant, eo quod locus ille ab hominum habitatione valde remotus erat. Statimque, divina gratia procurante, occurrit homo, afferens manu panem, deditque eis, et abiit. Ipsi vero non cognoscentes eum, mirati sunt in cordibus suis, et ut magis de misericordia divina confiderent, devote alter alterum admonebat. Sumptoque cibo, et ex ipso non modico * confortati, venientes ad quandam locum prope civitatem Ortensem *i*, ibidem fere per dies quindecim sunt morati. Aliqui eorum intrantes civitatem, acquirentes necessaria victus, et modicum illud, quod acquirere poterant ostiatim, ad fratres alios deportantes, cum gratiarum actione ac lætitia cordis pariter manducabant. Si quid vero residuum erat, quoniam alicui dare non poterant, recondebant illud in quodam sepulchro, quod aliquando conservaverat corpora mortuorum, ut idem iterum manducarent.

et prope civitatem Hortensem aliquot dies in deserto loco moratus.

B 53 Locus ille desertus erat atque relictus, et rarorum aut nullorum frequentabatur accessu. Erat eis exultatio magna, cum nihil haberent, aut viderent, quod eos posset vane seu carnaliter delectare. Cœperunt propterea cum sancta paupertate ibidem habere commercium, et in defectu omnium, quæ sunt mundi, nimium consolari. Disponebant, sicut ibi erant, et ubique perpetuo adherere. Et quia, deposita omni sollicitudine terrenorum, sola eos divina consolatio delectabat, statuunt et confirmant, nullis impulsu tentationibus ab ejus amplexibus resilire. Sed licet ipsius loci amenitas, quæ ad corruptendum verum vigorem animi non mediocriter potest, eorum non detineret affectus, ne saltem longioris moræ assiduitas vel solum exterius eis aliquid proprietatis innecteret, loco ipso relicto *k*, sequentes felicem Patrem, vallem Spolethanam tunc temporis intraverunt. Conferebant pariter veri cultores justitiæ, utrum inter homines conversari deberent, an ad loca solitaria se transferre. Sed S. Franciscus, qui non de industria propria confidebat, sed sancta oratione omnia præveniebat negotia, elegit non sibi vivere soli, sed ei, qui pro omnibus mortuus est, sciens se ad hoc missum, ut Deo animas lucraretur, quas diabolus conabatur auferre.

xv. in civitatibus et castellis prædicat

C 56 Circuibat proinde fortissimus miles Christi Franciscus civitates et castella, non in persuasibilibus humane sapientiæ verbis, sed in doctrina et virtute spiritus, annuncians regnum Dei, prædicans pacem, docens salutem et poenitentiam in remissionem peccatorum. Erat in omnibus fiduciosus agens ex autoritate Apostolica sibi concessa *l*, nullis utens adulationibus, nullis seductoribus blandimentis. Nesciebat aliquorum culpas palpate, sed pungere; nec vitam fovere peccantium, sed aspera increpatione percutere. Quoniam primo sibi suaserat opere, quod verbis aliis suadebat; et non timens reprehensorem, veritatem fidentissime loquebatur, ita ut litteratissimi etiam viri, gloria et dignitate potentes, mirarentur sermones, et timore utili ejus præsentia terrentur. Currebant viri, currebant et femine; festinabant clerici, accelerabant Religiosi, ut viderent et audirent Sanctum Dei, qui homo alterius seculi videbatur. Omnis ætas, omnisque sexus properabat cernere mirabilia, quæ novit Dominus, quæ per Servum suum operabatur in mundo. Videbatur certe tempore illo, sive per præsentiam S. Francisci, sive per famam quædam nova lux e cælo missa, in terris fugans universam tenebrarum caliginem, quæ pene totam sic occupaverat regionem, ut vix aliquis sciret, quo foret pergendum. Sic enim alta profunditas oblivionis Dei, et negligentia sopor mandatorum ejus fere omnes oppresserat, ut vix excitari a veteribus et inveteratis malis aliquatenus paterentur.

57 Radiabat quasi stella fulgens in caligine noctis, et quasi mane expansum super tenebras. Sicque factum est, ut in brevi totius provinciæ facies sit immutata, et lætiori vultu appareret, ubique deposita pristina fœditate. Fugata est prior ariditas et seges in scalenti * campo surrexit cito. Cœpit etiam inculta vinea germinare, et germen odoris et honestatis pariter parturivit. Resonabat ubique gratiarum actio et vox laudis, ita ut multi, secularibus curis abjectis, in vita et doctrina beatissimi patris Francisci suam reciperent notitiam, et ad Creatoris amorem et reverentiam aspirarent. Cœperunt multi de populo nobiles, ignobiles, clerici et laici divina inspiratione compuncti, ad S. Franciscum accedere, cupientes sub ejus disciplina et magisterio perpetuo militare. Quos omnes Sanctus Dei, velut cælestis gratiæ rivus uberimus, charismatum imbribus rigans, agrum cordis ipsorum virtutum floribus exornabat: Egregius nempe Artifex, ad cujus formam, regulam et doctrinam efferendo præconio in utroque sexu Christi renovatur Ecclesia, et trina fide triumphat in salvandorum. Omnibus tribuebat normam vitæ, et salutis viam in omni gradu veraciter demonstrabat.

58 Sed de Ordine, quem caritate pariter et professione assumpsit et tenuit, præcipue sermo in manibus est. Quid enim? Ordinem Fratrum Minorum primitus ipse plantavit, et ea scilicet occasione hoc ei nomen imposuit. Cum enim sic in Regula scriberetur: Et sunt MINORES: ad cujus sermonis prolationem ea quidem hora, Volo, inquit, ut ORDO FRATRUM MINORUM fraternitas hæc vocetur *n*. Et vere Minores, qui omnibus subditi existentes, semper quærebant locum vilitatis et officium exercere, et in quo quædam fore injuria videretur, ut sic in solido veræ humilitatis fundati mererentur, ut felici dispositione in eis consurgeret omnium virtutum fabrica spiritalis. Revera constantiæ fundamentum caritatis nobilis structura surrexit, in qua vivi lapides ex omnibus mundi partibus coacervati sunt in habitaculum Spiritus Sancti. O quanto caritatis ardore flagrabant novi Christi discipuli! Quantus in eis præ societatis vigeat amor! Cum enim alicubi convenirent pariter, vel in via, ut moris est, sibi invicem obviarent, ibi spiculum spiritalis amoris resultabat, super omnes veræ dilectionis seminarium spargens. Quid illud? Casti amplexus, suaves affectus, osculum sanctum, dulce colloquium, risus modestus, animus simplex, lingua placabilis, responsio mollis, idem propositum, promaptum obsequium et indefessa manus.

59 Et quidem cum terrena cuncta despicerent, et seipsos nunquam amore privato diligerent, totius affectum in communi refundentes, seipsos dare in pretium satagebant, ut fraternæ necessitati pariter subvenirent; desiderabiliter conveniebant, delectabilis simul erant, et gravis erat utrinque separatio socialis, amarum divortium, acerba disjunctio. Sed nihil sanctæ obedientiæ præceptis audebant præponere obedientissimi milites, qui, antequam perlicerent, obedientiæ se ad exequendum imperium præparabant, nihil scientes discernere in præceptis, ad quæque injuncta, omni remota contradictione, quasi præcipites concurrebant. Paupertatis sanctissimæ sectatores, quia habebant nihil, amabant nihil, perinde nihil perdere verebantur. Sola tunica erant contenti, repetiata *o* quandoque intus et foris. Nullus in ea cultus, et despectus multus et vilitas apparebat, ut in ea crucifigi penitus mundo viderentur. Fune succincti, femoralia vilia gestabant, et in his omnibus permanere, nihilque amplius habere, propositum pium habebant. Securi propterea erant ubique, nullo timore suspensi, nulla cura distracti, sine ulla sollicitudine diem crastinum expectabant: nec de serotino hospitio, in magno frequenter itineris discrimine positi, anxiantur. Nam cum sepe in maximis frigoribus necessario carerent hospitio, clibanus recolligebat eos *p*, vel certe in cryptis

AUCTORE
THOMA CELAN.
cum miro p o
puli concursu
parique fructu.
* l. squalenti

m

Socii seu discipuli ejus, quos Minores vocari voluit.

E

n

in omni virtutum genere excellunt.

F

o

p

AUCTORE
THOMA CELAN.

aliisque præ-
lucent,
g

r

cryptis seu speluncis humiliter latitabant. Diebus vero manibus propriis, qui noverant, laborabant, existentes in domibus leprosorum, vel in aliis locis honestis, servientes humiliter et devote.

40 Nullum officium exercere volebant, de quo posset scandalum exoriri g, sed semper justa et sancta, honesta et utilia operantes, omnes, cum quibus conversabantur, ad humilitatis exemplum et patientiam provocabant. Ita eos virtus patientiæ circumdederat, ut potius quaerent, ibi esse, ubi persecutionem suorum operum paterentur, quam ubi possent, sanctitate ipsorum cognita vel laudata, mundi favoribus sublevari. Nam multoties opprobriorum contumeliis affecti, denudati, verberati r, ligati, carcerati, nullius patrocinio se tuentes, cuncta sic viriliter sustinebant, ut in ore ipsorum non nisi sola vox laudis et gratiarum actio resonaret. Vix aut nunquam a laude Dei cessabant, sed continua discussione, quidquid recolligentes, pro bene actis gratias Deo, pro neglectis et incaute commissis gemitus et lacrymas persolvebant. Relictos a Deo se fore, putabant, si non se in spiritu devotionis solita pietate jugiter cognoscerent visitari. Cum enim orationibus incumbere vellent, ne ipsos arriperet somnus, aliquo adminiculo tuebantur. Aliquis suspensus funibus fulebatur, ne per somni subreptionem oratio turbaretur: aliqui se instrumentis ferreis circumdabant: aliqui vero ligneis ergastulis se cingebant. Si quando ciborum copia vel potus, ut assolet, eorum sobrietas turbaretur, vel itineris lassitudine necessitatis metas vel in modico pertransiret, multorum dierum abstinentia se acerbissime cruciabant. Tanta denique maceratione incentiva carnis reprimere satagebant, ut in frigidissima glacie non abhorrerent sæpius se nudare, ac totum corpus spinarum aculeis compungentes, effusione sanguinis irrigare.

ita scilicet a
sancto Patre
suo instituti.

41 Ita enim omnia terrena strenuissime contrebant, ut extrema vitæ necessaria recipere paterentur, et tam longa consuetudine a corporea consolatione disjuncti quæque aspera non timerent. In his omnibus pacem et mansuetudinem cum omnibus sequebantur, et pudica semper et pacifica operantes, summo studio cuncta scandala devitabant. Vix enim tempore necessario loquebantur, nec de ipsorum ore scurrile aut otiosum quippiam procedebat, ut in omni vita et conversatione ipsorum non posset impudicum quid vel inhonestum aliquatenus inveniri. Actus eorum omnis disciplinatus, incessus modestus, sensus omnes ita mortificati erant in eis, ut vix audire seu videre, nisi quod eorum intentionem exposceret, paterentur. Defixis in terra oculis, mentem in cælo habebant. Nulla invidia, nulla malicia, nullus rancor, nulla oblocutio, nulla suspicio, nulla amaritudo in eis locum habebant; sed concordia multa, quies continua, gratiarum actio, et vox laudis erat * in eis. Hæc sunt documenta pii Patris, quibus non verbo tantum et lingua, sed opere et veritate maxime, novos filios informabat.

* an erant?

ANNOTATA.

a Waddingus existimavit, hanc eam Regulam esse, quam ipse Waddingus e duabus primam edidit. Mihi verisimilius est, Regulam, quam S. Franciscus omnium primam scripsit, perisse aut latere; eam vero, quam laudatus Annalista Minorum primam credidit, unam esse ex aliis, quas Tres Socii in Appendice num. 55 ab eodem sancto Institute scriptas asserunt, prius quam faceret illam, quam ultimo reliquit fratribus. Rationem habes in Commentario prævio num. 227 et sequenti.

b Nimirum undecim, quibus ipse Franciscus junctus erat duodecim. Porro hoc iter et Regulæ approbationem cogimur anno 1209 asfigere ob rationes datas in Commentario prævio num. 134 et sequentibus.

c Ab Ughello in Italia sacra Vido vocatur, isque ipse est, qui S. Franciscum, patri bona omnia atque

etiam vestes cedentem, pene nudum in brachia sua D suscepit, suoque pallio texit.

d Vocem ægre, quæ in apographo nostro desiderabatur, addidi et unciis inclusi.

e Insigne hujus Cardinalis, e familia Columnensium nati, elogium habes apud Ciaconium et Oldoinum tom. I Vitarum Romanorum Pontificum et Cardinalium col. 1161 et sequenti. Ibidem etiam dicitur fuisse primus Ordinis Minorum protector; quod verum est, si curam et officia spectes; sed infra videbimus, primum ejusdem protectorem Pontificia auctoritate potestateque constitutum, fuisse Cardinalem Hugolinum seu Hugonem, episcopum Ostiensem, qui postea ad summum Pontificatum evectus Gregorius IX dictus fuit.

f Innocentius III, Cælestino III succedens, Romanam S. Petri Cathedram ab anno 1198 usque ad 1216 tenuit.

g Multa hic compendiose complexus est, atque aliqua prætermisit Celanensis, quæ uberius exposuerunt Tres Socii in Appendice cap. 4, et S. Bonaventura cap. 5, apud quos ea legi possunt. Ceterum hæc Regulæ approbatio solo vixæ vocis oraculo sine scriptis facta fuit.

h Puto, hic excidisse vocem cænæ, aut reficiendi vel similis significationis.

i Orta, seu Horta et Hortanum, episcopalis civitas est in provincia Patrimonii S. Petri, ad Tiberim atque in ipso Umbriæ limite sita.

k De tota hac apud Hortanum mora silent Tres Socii et S. Bonaventura: meminit tamen biographus secundus; sed in hujus apographo nostro, forte ex solius describentis vitio, illa, quæ solum fere quindecim dierum fuisse a Celanensi dicitur, per quadraginta dies protracta est.

l Videlicet, quia Innocentius III ipsi sociisque illius potestatem fecerat patientiam prædicandi, ut præmissum est num. 55.

m Insinuat tres Ordines ab eo institutos, scilicet Fratrum Minorum, Pauperum dominarum, quas nunc Clarissas vocamus, et Penitentium.

n In Regula primo loco a Waddingo edita cap. 6 legitur: Et nullus vocetur Prior, sed generaliter omnes vocentur FRATRES MINORES: atque hic est primus locus hujus Regulæ, in quo vox Minores occurrit. Quapropter oportet, Celanensem hic locutum esse de alia Regula, in qua præmittentur istæ voces, Et sunt Minores, quarum occasione S. Franciscus voluit Ordinem suum appellari Fratrum Minorum. Hæc certe non est Regula omnium ultima, in qua istæ voces non sunt; sed verisimillime omnium prima, quæ latere vel perisse videtur.

o Repeciata, id est, assutis centonibus resarta. Galli dicunt Rapiécé, a pièce Latine frustum, cento etc. In utraque quoque Regula Minorum a Waddingo edita cap. 2 legitur: Fratres omnes vilibus vestibus induantur, et possint eas repeciare de saccis et aliis peciis.

p Hujusmodi exemplum habes apud Tres Socios in Appendice num. 58.

q Consona habet Regula primo loco edita a Waddingo cap. 7, quod de modo serviendi et laborandi inscriptum est.

r Hujus generis exempla referunt Tres Socii in Appendice num. 40, aliaque per decursum Vitarum videbimus.

CAPUT VI.

Habitatio S. Francisci in Rivo-torto: Sociorum instructio, quos docet orare: virtutibus fulget, occulta cordium et futura novit.

Colligebat se beatus Franciscus cum cæteris juxta civitatem Assisi in loco, qui dicitur Rugus-tortus a: quo in loco tugurium quoddam relictum erat, sub cujus umbra vivebant, magnarum et pulchrarum domuum strenuissimi contemptores, et tuebantur se ibidem

XVI.
Habitat cum
fuis in Rivo-
torto, ubi
exemplo suo
a

A ibidem a turbinibus pluviarum. Nam, ut ait Sanctus: Citius de tugurio, quam de palatio in caelum ascenditur. Conversabantur in eodem loco cum beato Patre filii et fratres in labore multo et inopia universarum rerum, sapissime omnis panis solatio destituti, solis contenti rapis, quas per planiciem Assisii huc atque illuc in angustia manducabant. Locus ille tam angustissimus erat, ut in eo sedere aut quiescere vix valerent. Nullum pro his murmur resonat, nulla querimonia; sed corde placido mens plena gaudio conservat patientiam. S. Franciscus quotidianam, immo continuam sui et suorum inquisitionem diligentissime faciebat, et nil in eis residere patiens lubricum, ab ipsorum cordibus omnem negligentiam abigebat, rigidus in disciplina, super custodiam suam erat vigilans omni hora. Nam si qua, ut assolet, carnis temptatio eum quandoque pulsaret, in quadam fovea glacie plena, cum hyems existeret, se immergebat, in ea tandiu persistens prolixissime, quoad usque carnis omnis recederet corruptela. Et quidem tantae mortificationis exemplum caeteri ferventissime sequebantur.

et verbis illos ad sui abnegationem instituit;

45 Docebat eos, non solum mortificare vitia et carnis incentiva reprimere, verum etiam et ipsos exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam. Quoniam, cum illo tempore imperator Otho ad suscipiendam coronam terreni imperii per partes illas cum magno strepitu et pompa transiret, sanctissimus Pater cum reliquis iuxta viam ipsius transitus existens, tugurio nec ad videndum foras exivit, nec aliquem respicere pertulit, praeter unum, qui constantissime illi annuntiaret, gloriam hanc sibi tempore modico duraturam. Erat enim gloriosus Sanctus secum habitans; et deambulans in latitudine cordis sui, in se dignum Deo habitaculum praeparabat. Et ideo aures ejus non rapiebat clamor exterior, nec aliqua excutere poterat seu interrumpere ingens negotium, quod habebat in manibus. Apostolica in eo vigeat auctoritas, et ideo regibus et principibus adulari penitus recusabat. Dabat semper in se simplicitati operam, nec sinebat locum angustum cordis latitudinem impedire.

indo recedit ad S. Mariam in Portiuncula. Scribebat

44 Sciebat praeterea nomina fratrum per tigna et domicilium, ut unusquisque, orare volens aut quiescere, recognosceret locum suum, et ne angusta loci modicitas mentis silentium perturbaret. Cumque ibidem morarentur, accidit, ut quadam die asinum ducens deveniret ad umbraculum, in quo Vir Dei cum sociis morabatur. Et ne pateretur repulsam, adhortans asinum suum ad ingrediendum, locutus est verba haec: Vade intus, quia loco huic benefaciemus. Quod verbum S. Franciscus audiens graviter tulit, illius viri intentionem cognoscens. Putabat enim ille, ipsos ibidem morari velle ad augendum locum, et ut domum domui copularent. Statimque S. Franciscus egrediens inde, relicto tugurio illo propter rustici verbum, transtulit ad alium se locum, non longe ab illo, qui Portiuncula dicitur, ubi, sicut supra dictum est, ecclesia sanctae Mariae ab illo ante diu fuerat reparata. Nihil volebat proprietatis habere, ut omnia posset plenius in Domino possidere.

XVII. Suos orare docet, at illi in omnibus obsequentes,

d

43 Deprecati sunt cum fratre tempore illo, ut doceret eos orare, quoniam in simplicitate spiritus ambulantes, adhuc ecclesiasticum Officium ignorabant. Quibus ipse ait: Cum orabitis, dicite: Pater noster, Adoramus te Christe, et ad omnes ecclesias tuas, quae sunt in mundo universo, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. Hoc autem ipsi fratres, pii Magistri discipuli, summa cum diligentia observare curabant, quia non ea tantum, quae beatus Franciscus pater dicebat eis, superno consilio, seu paterno imperio, verum etiam si ea, quae cogitabat vel meditabatur ipse, aliquo scire possent indicio, studebant efficacissime adimplere. Dicebat enim eis ipse beatus Pater, veram obedientiam fore, non solum prolatam, sed excogitatum; non solum au-

dientiam imperatam, sed desideratam; hoc est, si frater, fratris praelati subditus, non solum audiat vocem, sed comprehendat voluntatem, statim ad obedientiam totum se debet colligere, ac facere, quod eum velle, signo aliquo comprehendet. In quocumque loco praeterea aliqua ecclesia constructa foret, etiamsi praesentes non erant, tantum possent eam utcumque cernere de remotis, inclinabant se versus eam prae se super terram, et inclinato homine, adorabant Omnipotentem, dicentes: Adoramus te, Christe, et ad omnes ecclesias, sicut eos docuerat sanctus Pater. Et, quod non minus est admirandum, ubicumque crucem vel crucis signum intuebantur, sive in terra, sive in pariete, sive in arboribus, sive in sepibus viarum, faciebant hoc idem.

AUCTOR THOMA CELAN.

46 Sic enim eos repleverat sancta simplicitas, sic eos innocentia vitae docebat, ut duplicitatem animi penitus ignorarent; quia sicut una fides, ita unus spiritus erat in eis, una voluntates, una caritas; animorum coherentia, semper morum concordia; virtutum cultus, conformitas in aeternum, et pietas actionum. Nam dum cuidam sacerdoti ex secularibus, qui meritis valde infamis erat, et enormitate scelerum ab omnibus contemnendus, confiterentur saepe peccata sua, et per multos eis innotuisset ejus nequitia, nullo tamen modo credere noluerunt: nec propterea obmiserunt peccata sua ei solito confiteri, nec debitam impendere reverentiam. Et quidem cum ipse vel alius sacerdos cuidam e fratribus quadam die dixisset: Vide, frater, ne sis hypocrita; statim propter sacerdotis verbum credidit, se, frater ille, hypocritam esse: propter quod die ac nocte lamentabatur, nimio dolore affectus. Quarentibus autem ab eo fratribus, quid vellet tanta maestitia et tantus insuetus moeror, respondit, dicens: Sacerdos quidam tale mihi verbum locutus est, de quo tanto dolore afficior, quod vix possum aliquid cogitare. Consolabantur eum et, ne sic crederet, hortabantur. Quibus ipse dicebat: Quid est, quod dicitis, fratres? Sacerdos est, qui locutus est verbum hoc. Potestne mentiri sacerdos? Cum ergo sacerdos non mentiatur, necesse igitur est, ut, quod locutus est, esse verum credamus. Sicque diu in hac simplicitate perdurans, verbis tandem Patris beatissimi acquievit, qui ei verbum sacerdotis exposuit, et intentionem sagaciter excusavit. Vix alicui fratrum tanta posset mentis inesse turbatio, quod ad ejus ignitum eloquium non discederet omne nubilum, rediretque serenum.

mira mentis morumque simplicitate elucet.

voluerunt

E

e

47 Ambulantes coram Deo simpliciter et coram hominibus confidenter, meruerunt tunc temporis fratres divina revelatione laetificari. Dum enim igne Spiritus Sancti succensi, non solum constitutis horis, neque etiam qualibet compediret eos terrena sollicitudo, vel molesta curarum anxietas occuparet, sed PATER NOSTER in melodia spiritus vitae suppliciter decantarent; beatissimus sanctus Franciscus nocte quadam se ab eis corpore absentavit. Et ecce fere media noctis hora, quibusdam e fratribus quiescentibus, quibusdam vero in silentio affectuose orantibus, per ostium domus currus igneus splendidissimus intrans, bis et ter huc atque illuc per domicilium se convertit, supra quem globus maximus residebat, qui solis habens aspectum, nocte clarescere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, exterriti sunt dormientes, et non minus cordis, quam corporis, senserunt claritatem. Convenientibus quoque in unum, coeperunt quaerere inter se, quid hoc esset. Sed ex vi et gratia tantae lucis unius alteri erat conscientia manifesta. Intellexerunt denique ac noverunt, animam sancti Patris exiitisse fulgore tam maximo radiantem, qui ob praecipuae puritatis suae gratiam et magnae pietatis in filios curam tanti muneris benedictionem a Domino meruit obtinere.

XVIII. Apparet iisdem in curru igneo:

F

48 Et quidem manifestis indicii saepius hoc probant et experti fuerant, occulta cordis eorum Patrem sanctissimum non latere. O quotiens, nullo docente homine, sed Spiritu Sancto revelante, absentium

corum arcana cognoscit, longe remoti, adest, arcana cognoscit;

AUCTORE
THOMÆ CELAN.

sentium fratrum acta agnovit, occulta cordium aperuit, et conscientiam exploravit! O quantos in somno admonuit, quibus et agenda præcepit et non agenda prohibuit! O quantum futura mala prædixit, quorum præsentia bona in facie videbantur! Sic et iniquitatum finem plurimorum præsciens, futuram in multis salutis gratiam nuntiavit. Immo, si quid *, puritatis et simplicitatis spiritu, meruit illustrari visionis ejus modo, cæteris inexpectato, consolatione potius * est singulari. Referam unum inter alia, quæ, fidelibus testibus referentibus, agnovi. Cum tempore quodam frater Joannes de Florentia esset a S. Francisco Minister fratrum in Provincia g constitutus, et capitulum fratrum in eadem provincia celebrasset, Dominus Deus solita pietate ostium ei sermonis aperuit, et fratres omnes ad audiendum reddidit benevolos et attentos. Erat inter eos super eos sacerdos fama clarus, sed clarior vita, Monaldus nomine, cujus virtus in humilitate fundata, oratione frequenti adjuta, scuto patientiæ servabatur. Intererat etiam illi capitulo frater Antonius h, cujus Dominus aperuit sensum, ut intelligeret Scripturas, ut super mel et favum de Jesu verba dulcia eructaret in populo universo. Qui cum fratribus ferventissime ac devotissime prædicaret, hoc scilicet verbum: JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM; dictus frater Monaldus respexit ostium domus, in qua erant fratres pariter congregati, et vidit ibi corporeis oculis beatum Franciscum in aere sublevatum, extensis velut in cruce manibus, benedicentem fratres. Repleti quoque videbantur omnes consolatione Spiritus Sancti: et de concepto salutis gaudio satis credibile fuit eis, quod de visione ac præsentia Patris gloriosissimi audierunt.

fratremque Richerium, de ejusdem amicitia sollicitum

49 Quod vero alienorum cordium occulta cognoverit, inter multa, quæ multi sæpius sunt experti, unum, de quo nulla potest oriri dubitatio, in medium proferatur. Frater quidam, Richerius nomine, nobilis genere, sed nobilior moribus, amator Dei, et sui contemptor, cum suo spiritu et voluntate plenissime ducitur, ut sancti patris Francisci gratiam perfecte posset assequi et habere, timebat valde, ne S. Franciscus eum occulto aliquo judicio abhorreret, et sic a gratia dilectionis suæ ipsum redderet alienum. Putabat frater ille, quoniam timoratus erat, quemcumque S. Franciscus intima caritate diligeret, dignum etiam fore divinam gratiam promereri: e regione vero, cui non se benivolam ostenderet et placatum, arbitrabatur eum iram superni Regis incursum. Hæc autem frater dictus volvebat in animo, hæc secum frequenter tacitus loquebatur, nulli prorsus revelans suæ cogitationis arcanum.

divinitus instructus solatur.

50 Cæterum, cum die quadam beatus Franciscus pater in cellula esset orans, et dictus frater, solita cogitatione turbatus, venisset ad locum, Sanctus Dei et adventum ejus cognovit, et quod volvebat animo, intellexit. Statim proinde fecit eum ad se vocari, et dixit ad eum: Nulla te conturbet tentatio, fili, nulla cogitatio exacerbet; quoniam carissimus mihi es, et inter præcipue mihi caros. Mea dilectione ac familiaritate dignum te noveris: securus ad me intra, quando volueris, et de familiaritate sume facundiam *. Miratus est dictus frater admiratione permaxima, et exinde reverentior factus, quantum crevit in gratia sancti Patris, tantum cœpit in Dei misericordia fiducialius dilatari. Quam egregie *, sancte Pater, tuam debent absentiam ferre, qui omnino desperant in terris ultra tui similem invenire! Juva tua intercessione, quos obvolutos cernis noxia labe peccati. Cum esses omnino justorum spiritu jam repletus, futura et prævidens et præsentia sciens, ut omnem jactantiam fugeres, sanctæ simplicitatis semper imaginem præferebas. Sed ad superiora recurramus, historiarum ordinem percurrentes.

* an fiduciam!

* an ægre?

ANNOTATA.

a Apud scriptorem Vitæ secundæ legitur Rigus-tortus, apud Tres Socios Rivus-tortus, quod proprium loci nomen fuisse videtur. S. Bonaventura nomen reticuit.

b Fuit hic Otto IV, qui ex communi omnium scriptorum consensu anno 1209 coronam imperialem ab Innocentio III Romæ accepit, die 27 Septembris, ut aliqui existimant, vel, ut alii volunt, 4 Octobris. Cum igitur ex hoc Thomæ Celanensis loco certum sit, probationem Regulæ S. Francisci priorem esse Romanam coronationem Ottonis, compulsus fuit eandem approbationem anno 1209 affigere, atque ita recedere ab erudito Waddingo, qui illam anno 1210 illigavit. Vide disputata in Commentario prævio, num. 154 et sequentibus.

c Veritatem vaticinii luctuosus Ottonis IV eventus docuit.

d Alibi rectius legitur: Hic et ad omnes etc.: ita enim etiam in ipsius S. Francisci Testamento legitur in Commentario prævio, num. 622.

e Nimirum ex sancta simplicitate et reverentia erga sacerdotes non poterant credere, vera esse, quæ de isto dicebantur, ac in eodem magis considerabant sacrum Ordinem, quam delicta: ita nempe instituti a sancto Patre suo, qui in laudato Testamento apud me num. 625 reverentiam erga sacerdotes suis commendans inter alia ait: Et ipsos et omnes alios (sacerdotes) volo timere, amare et honorare, sicut meos dominos. Et nolo in ipsis considerare peccata, quia Filium Dei cerno in ipsis, et domini mei sunt etc.

f Eandem mirabilem apparitionem narrat S. Bonaventura in Vita num. 45 et sequenti, significans, eam contigisse apud Rivum-tortum, quando Vir sanctus die quadam Sabbathi civitatem Assisii intravit, prædicaturus namque in ecclesia cathedrali; cumque ibidem in quadam tugurio, sito in horto canonicorum... in oratione Dei more solito pernoctaret.

g In Provincia scilicet Galliæ, vulgo la Provence. h Indicatur S. Antonius, vulgo cognominatus Patavinus, in cujus Vita apud nos ad diem 15 Junii edita, num. 11 fere eadem referuntur, et in Annotatis lit. e Arelate facta dicuntur vel anno 1226 vel paulo citius. Waddingus eadem anno 1224 affixit.

CAPUT VII.

Cura subditos corrigendi et paupertatem servandi: vitæ austeritas, mirando exemplo confirmata: humilitas et contemptus sui, iter in Asiam, et deinde in Africam frustra susceptum: gesta cum Soldano: miracula Sancti, cui animantia obediunt.

Regressus est Vir beatissimus corporaliter ad fratres suos, a quibus, sicut dictum est, nunquam spiritualiter recedebat, tanta ex * diligenti examinatione omnium acta perquirens, felici semper curiositate in subditis ferebatur, nihil impune relinquens, sicut magis et minus recipi, deprehenderet, perpetrata. Et primo quidem spiritualia vitæ decernebat; deinde eradicabat corporalia, ad ultimum extirpans occasionem omnes, quæ peccatis solent aditum aperire. Omni studio, omni sollicitudine custodiebat sanctam paupertatem et * dominam a, non patiens (ne quando ad superflua pervenirent) nec vasculum in domo aliquod residere, cum sine utraque b posset extremæ necessitatis evadere servitute. Impossibile namque fore, aiebat, satisfacere necessitati, et voluptati non obedire. Cocta cibaria vix aut rarissime admittebat; admissa vero sæpe aut confundebat cinere, aut condimenti sapore aqua frigida extinguebat. O quotiens

XIX.

In subditos incivilat. severam in victu * an et?

* an ut?

a

b

A quotiens per mundum ambulans ad prædicandum Evangelium Dei, vocatus ad prandium a magnis principibus, qui eum miro venerabantur affectu, gustatis parumper carnibus propter observantiam sancti Evangelii *c*, reliquum, quod comedere videbatur, deponerat in sinu, manu ori adducta, ne quis posset perpendere, quid agebat. De potu vini quid dicam, cum nec ipsam aquam, desiderio sitis æstuans, ad sufficientiam bibere pateretur?

abstinentiam
servat: ex
humilitate
eximia

32 Accubitum vero suum ubique, receptus hospitio, nullis sinebat stramentis seu vestibus operiri, sed nuda humus, tunica interposita, nuda suscipiebat membra. Quandoque, cum corpusculum suum somni beneficio recrearet, sæpius sedens, nec aliter se deponens, dormiebat. Pro cervicali ligno vel lapide utebatur. Cum comedendi aliquid suscitaretur, ut moris est, appetitus, vix acquiescebat illud postmodum manducare. Accidit autem quadam vice, cum infirmitate gravatus aliquantulum pullorum carniū comedisset, resumptis utcumque corporis viribus, introivit Assisii civitatem. Cumque pervenisset ad portam civitatis, præcepit cuidam fratri, qui cum eo erat, ut funem collo ejus ligaret, et sic eum quasi latronem per totam traheret civitatem, voce præconis clamans, et dicens: Ecce, videte glotonem, qui impinguatus est carnis gallinarum, quas, vobis ignorantibus, manducavit. Accurrebant proinde multi ad tam ingens spectaculum, et ingeminatis suspiriis collaerymantes, aiebant: Væ nobis miseris, quorum vita tota versatur in sanguine, et in luxuriis et ebrietatibus corda et corpora enutrimus: sique compuncti corde ad melioris vitæ statum tanto provocabantur exemplo.

conatur se-
ipsum apud
omnes

33 Multa quoque in hunc modum sæpissime faciebat, ut et seipsum perfecte contemneret, et ad honorem perpetuum cæteros invitaret. Factus erat sibi tamquam vas perditum, nullo timore, nulla sollicitudine pro corpore oneratus, strenuissime objiciebat ipsum contumeliis, ne ipsius amore temporale aliquid concupiscere cogereetur. Verus sui contemptor, omnes seipsos contemnere verbo et exemplo utiliter instruebat. Quid enim? Magnificabatur ab hominibus, et laudabili judicio efferebatur a cunctis, sed solus ipse se vilissimum reputabat, solus ardentissime contemnebat. Sæpe namque ab omnibus honoratus, dolore nimio sauciabatur, et favorem humanum pro foribus arcens, faciebat sibi e regione ab aliquo exprobrari, vocabatque ad se fratrem aliquem, dicens ei: Per obedientiam tibi dico, ut mihi duriter injuriaris, contra istorum mendacia vera loquaris. Cumque frater ille, licet invitus, eum Rusticum, Mercenarium, et Inutilem diceret, subridens et applaudens plurimum, respondebat: Benedicat tibi Dominus, quia dixisti verissima: talia enim licet audire filium Petri de Bernardone *d*. Sic loquens, nativitatibus suæ humilia primordia recolebat *e*.

d
e
contemptibi-
lem reddere

34 Nam ut se perfecte contemptibilem demonstraret, et veræ confessionis exemplum cæteris præberet; cum in aliquo delinquebat, non erubesciebat illud in prædicatione coram omni populo confiteri. Imo, si forte sinistra cogitatione tangeretur de aliquo, vel casu in quoquam invectionis emitteret verbum, statim cum omni humilitate illimet, de quo sinistrum quippiam cogitaverat vel dixerat, ab eo, peccatum confitens, veniam postulabat. Totius innocentie conscientia testis sinebat eum quiescere; omni sollicitudine se custodiens, donec vulnus mentis mulcendo sanaret. In omni certe genere vacillium proficere, non prospici cupiebat, modis omnibus fugiens admirationem, ne unquam incurreret vanitatem. Heu nobis, qui sic te amissimus, sancte Pater, totius beneficiæ ac humilitatis. Justo quippe judicio amissimus, quem, cum haberemus, cognoscere non curavimus.

xx.
Versus Sy-
riam navi-

35 Amore divino fervens beatissimus pater Franciscus, studebat semper ad fortiora mittere manum, et dilatato corde, viam mandatorum Dei

ambulans, perfectionis Dei summam attingere cupiebat. Sexto namque conversionis suæ anno sacri martyrii desiderio maxime flagrans, ad prædicandam fidem Christianam et pœnitentiam Sarracenis et cæteris infidelibus, ad partes Syriæ voluit transfretare *f*. Qui cum navem quandam, ut illuc tenderet, intravisset, ventis contrariis flantibus, in partibus Sclavoniæ *g* cum cæteris navigantibus invenitur. Videns autem a tanto desiderio se fraudatum, facto modico temporis intervallo, nautas quosdam Anconam *h* tendentes, ut eum secum ducerent, exoravit; quoniam in anno eo vix illa navis potuit ad partes Syriæ transmeare *i*. Verum illis hoc agere pertinacius recusantibus propter defectum expensarum, Sanctus Dei confidens plurimum de Domini bonitate, navim latenter cum socio introivit. Affuit divina providentia tunc quidam, omnibus ignorantibus, secum necessaria victus ferens, qui quendam Dei timentem de navi vocavit, et ait ad eum: Tolle tecum hæc omnia, et pauperibus *k* necessitatis tempore fideliter exhibebis. Sicque factum est, ut, cum tempestate nimia exorta, per multos dies laborantes in remigando cibaria omnia consumpsissent, sola paupertatis cibaria Francisci superessent, quæ in tantum divina gratia et virtute multiplicata sunt, ut, cum adhuc plurimum dierum forent navigationis itinera, ex sui copia usque ad portum Anconæ omnium necessitatibus plenissime pervenirent. Videntes itaque nautæ, se per servum Dei Franciscum maris pericula evasisse, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui semper in Servis suis mirabilem se ostendit.

AUCTORE
THOMA CELAN-
gans, appellit
in Slavoniam,
hinc Anco-
nam, a divina
providentia
nutritus.

f

g

h

i

k

In Africam
cogitans, mor-
bo detinetur in
Hispania.

36 Servus Dei excelsi Franciscus, relinquens mare, terram deambulat, eamque verbi vomere scindens, semen vitæ seminat, fructum proferens benedictum. Statim namque plures et idonei viri, clerici et laici, fugientes mundum, et diabolum eludentes, gratia et voluntate Altissimi, vita et proposito eum devote secuti sunt. Sed licet electissimorum fructuum palmas ex se copiam producat, martyrii tamen sublime propositum et desiderium ardens in eo nullo modo frigescit. Post non multum enim temporis versus Marrochium iter arripuit, ut Miramolino et complicitibus suis Christi Evangelium prædicaret *l*. Tanto namque desiderio ferebatur, ut peregrinationis suæ quandoque relinqueret comitem, et ad exequendum propositum spiritu ebrius festinaret. Sed bonus Deus, cui mei et multorum sola benignitate placuit recordari, cum jam ivisset usque in Hispaniam, in faciem restitit, et ne ultra procederet, aegritudine intenta eum a coopto itinere revocavit.

F
unde rediit,
discipulos ad-
mittit: adit
Soldanum in
Egypto, a
quo benigne
excipitur.

m

n

o

p

q

37 Revertente quoque ipso ad ecclesiam sanctæ Mariæ de Portiuncula, tempore non multo post quidam litterati viri *m* et quidam nobiles ei gratissime adhererunt. Quos ipse, ut erat animo nobilissimus et discretus, honorifice atque digne pertractans, quod suum erat, unicuique piissime impendebat. Revera discretionem præcipua præditus, considerabat prudenter in omnibus cunctorum graduum dignitatem. Sed nondum valet quiescere, quin beatum impetum animi sui *n* adhuc ferventius exequatur. Nam decimo tertio anno conversionis suæ *o* ad partes Syriæ pergens, cum quotidie bella inter Christianos et paganos fortia et dura ingruerent, assumpto secum socio *p*, conspectibus Soldani Sarracenorum *q* se non timuit præsentare. Sed quis enarrare sufficiat, quanta illi animi virtute loquebatur, quanta facundia et fiducia legi Christianæ insultantibus respondebat? Nam primo, quom ad Seldanum accederet, captus a complicitibus, contumeliis affectus, attritus verberibus, non terretur, comminatis suppliciis, non veretur, morte intenta, non expavescit. Et quidem, licet a multis satis hostili animo et mente adversa exprobratus fuisset; tamen a Soldano honorifice plurimum est susceptus. Honorabat eum, prout poterat, et oblati muneribus multis ad divitias mundi animum ejus flectere conabatur. Sed cum vidisset, eum strenuissime

AUCTORE
THOMASCELAN.

r

s

XXI.

Prædicanti

aves auscul-

tant, applau-

duntque,

l

u

B

x

* forte inter-

dum

y

C

hirundinibus

silentium im-

perat,

z

* hirundines

aa

nuissime omnia, velut stercora, contemnentem, admiratione maxima repletus est, quia Virum omnibus disimilem intuebatur r. Permotus est verbis ejus valde, et eum libentissime audiebat. In omnibus his Dominus desiderium ipsius non implevit, prærogativam illi reservans gratiæ singularis s.

58 Interea, dum, sicut dictum est, multi appositum sunt ad fratres, beatissimus pater Franciscus iter faciebat per vallem Spoletanam: qui ad locum quendam applicuit prope Menanium t, in quo diversi generis congregata erat avium multitudo maxima, columbarum scilicet, cornicularum, et aliarum, quæ vulgo Monaclæ u vocantur. Has cum vidisset beatissimus servus Dei Franciscus, quia homo maximi fervoris erat, magnam etiam circa inferiores et irracionales creaturas pietatis atque dulcedinis gerens affectum, alacriter cucurrit ad eas, in via sociis derelictis. Cum autem satis jam prope esset, videns, quod eum præstolarentur, ipsas more solito salutavit. Sed admirans non modicum, quod aves non surrexissent in fugam, ut facere solent, ingenti gaudio humiliter deprecatus est eas, ut verbum Dei deberent audire. Et inter plura, quæ locutus est eis, hoc quoque adjunxit: Fratres mei aves, multum debetis laudare Creatorem vestrum et ipsum diligere semper, qui dedit vobis plumas ad induendum, pennas ad volandum, et quicquid necesse fuit vobis. Nobiles vos fecit inter creaturas suas, et in puritate aeris vobis contulit mansionem; quoniam, cum neque seminetis, neque metatis, nihilominus sine omni vestra sollicitudine vos protegit et gubernat. Ad hæc aviculæ illæ (ut dicebat, et qui cum eo fuerunt) miro modo secundum naturam suam stantes, inceperunt extendere collum, prodere alas, aperire os, illum respirare. Ipse vero transiens per medium illarum ibat et revertebatur, cum tunica sua capita earum contingens et corpora. Benedixit denique ipsis, et signo crucis facto, licentiam tribuit, ut ad alium locum transvolarent x. Beatus autem Pater ibat cum sociis suis, per viam suam gaudens, et gratias agebat Deo, quem omnes creaturæ supplici confessione venerantur. Cum esset autem simplex gratia, non natura, cepit se negligentiam incusare, quod olim non prædicaverit avibus, postquam audirent cum tanta reverentia verbum Dei: sicut factum est, ut ab illo die cuncta volatilia, cuncta animalia, cunctaque reptilia, et inter * creaturas, quæ non sentiunt, ad laudem et amorem Creatoris hortaretur y: quoniam quotidie, invocato nomine Salvatoris, propria experientia ipsarum obedientiam cognoscebat.

59 Nam cum die quadam ad castrum, nomine Albanum z, ut verbum Dei proponeret, advenisset, ascendens in eminentiori loco spectandus ab omnibus, cepit silentium postulare. Silentibus vero cunctis et reverenter astantibus, irundines * quam plures, garrientes et prestrepentes multum, nidificabant in eodem loco. Quibus garrientibus, quia beatus Franciscus ab hominibus audiri non poterat, avibus locutus est, dicens: Sorores meæ irundines, quia tempus est, ut loquar et ego, quia vos usque modo satis dixistis, audite verbum Domini et estote in silentio, et quiescite, donec sermo Domini compleatur. At illæ aviculæ, stupentibus et mirantibus omnibus, qui assistebant, statim conticuerunt, nec motæ sunt de loco illo, quoad usque prædicatio finiretur. Illi vero viri, cum vidissent hoc signum, repleti sunt admiratione, dicentes: Vere hic Homo sanctus est et amicus Altissimi. Et festinabant devotione maxima vel ejus saltem contingere vestimenta, laudantes et benedicentes Deum. Et mirum certe tunc temporis, quod irracionales creaturæ ipsius erga se affectum pietatis agnoscerent et amorem dulcissimum præsentirent.

60 Nam cum tempore quodam apud castrum Græci aa moraretur, lepusculus unus, captus laqueo, a fratre quodam vivus apportatus est ei:

quem videns Vir beatissimus, pietate motus, ait: Frater lepuscule, veni ad me; quare sic te decipi permisisti? Statimque a fratre dimissus, qui eum tenebat, ad Sanctum confugit, et velut in tutissimo loco, nullo cogente, in ejus sinu quievit. Cumque aliquantulum quievisset ibidem, Pater sanctus, eum materno demulcens affectu, dimisit eum, ut liber ad nemus rediret. Qui cum sæpe in terra positus, ad Sancti sinum recurreret, jussit eum tandem ad sylvam, quæ propinqua erat, a fratribus deportari. Simile quidem * contigit de quodam cuniculo, qui animal valde indomesticum est, cum esset in insula laci Parvi bb. Eodem devotus pietatis affectu erga pisces ducebatur, quos, cum opportunitatem haberet, captos in aquam vivos rejiciebat, præcipiens eis, cavere sibi, ne iterum caperentur.

61 Cum enim tempore quodam in lacu Reatino cc juxta quemdam portum in navicula resideret, piscator quidam, piscem magnum capiens, qui vulgo Tinca dicitur, devotus obtulit ei. Qui cum hilariter et benigne suscipiens, fraterno nomine ipsum revocare cepit; et extra naviculum eum in aqua reponens, cepit devotus benedicere nomen Domini: sicut aliquandiu, dum in oratione persisteret, dictus piscis juxta naviculum ludens in aqua, non recedebat de loco, in quo eum posuerat, donec, oratione completa, Sanctus Dei recedenti sibi licentiam exhiberet. Sic enim gloriosus pater Franciscus in via obedientiæ ambulans, et divina subjectionis perfecte amplectens, in creaturarum obedientia magnam coram Deo est adeptus dignitatem. Nam et aqua ei in vinum conversa est, cum tempore quodam apud eremum sancti Urbani dd ægritudine gravissima laboraret: ad cujus gustum tanta facilitate conscientia * affuit, ut divinum fore miraculum, sicut et erat, ab hominibus crederetur. Et vere Sanctus, cui sic obediunt creaturæ, ejus et ad nutum in alteros usus temporalia transcunt elementa.

ANNOTATA.

a Sic solebat ille paupertatem appellare.

b Mendosa hæc phrasia est, in qua videtur deesse vox aliqua, ad quam possit vox utraque referri. Secundus biographus ista sic exposuit: Omni studio præcavebat, ne sanctæ summæque paupertatis metas transiliens, ad superflua quoque modo difflueret; ita ut magis semper ad indigentiam, quam ad habundantem sufficientiam vel excessum, declinans, usque ad maximæ necessitatis exigentiam vix vasculum saltem in domo relinqueret.

c Lucae cap. 10, § 8 dicit Christus septuaginta duobus discipulis suis: Manducate, quæ apponuntur vobis. Hinc etiam in Regula Minorum primo loco edita a Waddingo cap. 5 legitur: Licet eis (Fratribus Minoribus) manducare de omnibus cibis, qui apponuntur eis, secundum sanctum Evangelium. Eadem habet Regula ultima, capite item tertio.

d Singularia sunt hæc humilitatis exempla, quæ sanctissimo Viro suasit suus humillimus de se sensus. Quo modo autem hæc cum veritate possint componi, exposui in Commentario prævio, num. 273.

e Non favent hæc opinio, quæ S. Francisco nobilitatem generis adscribit.

f De hoc itinere, quod S. Franciscus anno 1212 frustra tentavit, pluribus egi in Commentario prævio num. 292 et sequentibus.

g Sclavoniam improprimè intellige, puta Illyricum, seu hujus partes mari Adriatico adjacentes.

h Ancona primaria Marchiæ Anconitanæ civitas episcopalis est, in ditione Pontificia, ac celebre emporium in ora maris Adriatici.

i Verisimillimum est, Sanctum noluisse usque in annum sequentem in Illyrico opportunitatem in Syriam navigandi opperiri, ne cogeretur abesse a comitiis generalibus, anno sequenti Assisii de more celebrandis.

k S. Bonaventura in Vita num. 150 eadem refertur,

D

lepusculum et cuniculum sibi obedientes habet.

* anquidam?

bb

ut et alias piscem: aqua ipsi in vinum versa.

cc

E

dd

* an convalescentia?

Arens, virum illum sic loquentem inducit: Hæc pro pauperibus Fratribus in navi latitantibus conserva fideliter etc.; ut adeo non quibuslibet pauperibus, sed S. Francisco ac socio ista destinata fuerint.

1 Hoc iter videtur ad annum 1215 referendum esse. De illo pluribus egi in Commentario prævio num. 297 et sequentibus. Solum hic addo, Marocum, seu regnum Maroccanum, esse amplam Africæ regionem in Barbaria, ad Oceanum Atlanticum. Miramolinus ille, quod nomen commune Maurorum regibus erat, vocabatur Mahomet, variaque regna etiam in Hispania tunc obtinebat.

m Biographus videtur unus ex hisce fuisse, quantum conjicere licet ex hoc loco, collato cum præcedenti.

n Nempe desiderium sanguinis sui pro Christo fundendi, quo accessus jam duo alia itinera frustra susceperat; unum scilicet versus Syriam, alterum versus Africam, ut supra dictum est.

o Anno Christi 1219.

p Hunc S. Bonaventura in Vita Illuminatum dictum fuisse, ait.

q Fuit is soldanus Babylonie, seu Ægypti, qui eo anno 1219 haud procul a Christiano Cruce-signatorum exercitu, Damiatam obsidente, castra habebat, ut urbi succurrere tentaret.

r Hæc omnia pluribus exposuit S. Bonaventura in Vita a num. 152, quam consule, uti et num. 154 et sequenti, ubi alia occasione iterum agitur de S. Francisco tunc versante in castris Christianorum ante Damiatam. Consule etiam Commentarium prævium §§ 16 et 17, in quibus de eodem Sancti itinere ac gestis in Ægypto, reditu in Europam, aliisque eodem spectantibus, satis proluxe actum est.

s Id est, non permisit, ipsum a Saracenis martyrio officii, sed servavit illum, ut ex peculiari privilegio quinque sacris Christi stigmatibus postea insigniretur.

t Legendum est Mevanium, seu Mevaniam, ut habent alii, quæ ditionis Pontificæ in Umbria oppidum est, vulgo Bevagna dictum, paucisque milliaribus Assisio dissitum.

u Forte legendum est Monachæ; nam in Lezicis Italicis invento, voces Monachino, Monacchia, Monacchina, et Monachella quamdam avium speciem significare.

x Factum hoc, quod etiam a secundo biographo et a S. Bonaventura in Vita num. 174 memoratur, quidam heterodoxi imperite sugillarunt, quos redargui in Commentario prævio num. 405 et sequenti. Ceterum nequeunt hoc et alia aliæque ejusdem generis gesta certis temporibus illigari, quæ propterea inter incerti temporis facta in eodem Commentario prævio reposui.

y Scilicet exemplo Trium puerorum in fornace Babylonica, Danielis cap. 5; et regii Prophetæ in Psalmis.

z Alias Alvanum, in Umbria non procul a Tiberi et ab Ameria civitate.

aa Grecium, Italis Greccia, castrum est in valle Reatina, non multis milliaribus ab ipsa urbe Reate distans.

bb Pro Pravi legendum puto Perusini, ut habet S. Bonaventura in Vita num. 115.

cc Italis il Lago di Rieti, ditionis Ecclesiæ in Umbria, in limite Sabinæ, inter urbem Reatinam et Velinum lacum.

dd Apud Waddingum ad annum 1215, num. 14 dicitur hic locus esse in comitatu Narniensi apud castrum S. Urbani.

CAPUT VIII.

Fructus prædicationum S. Francisci: plurima ejusdem miracula.

XXII.
Socios aggregat, prædicat
miro cum populi studio:

Tempore illo, in quo, sicut dictum est, venerabilis pater Franciscus prædicavit, civitates et castella circueiens, et ubique benedictionum semina spargens, ad civitatem Hesculanam a applicuit. In Octobris Tomus II.

qua cum verbum Dei more solito ferventissime loqueretur, immutatione dexteræ Excelsi tanta gratia et devotione pene universus populus est repletus, ad audiendum et videndum cum anhelantes, ut omnes se invicem conculcarent. Nam et triginta viri, clerici et laici, tunc temporis ab ipso sanctæ religionis habitum susceperunt. Tanta erat fides virorum et mulierum, tanta mentis devotio erga Sanctum Dei, ut felicem se pronunciaret, qui saltem vestimentum ejus contingere potuisset. Ingresso ipso civitatem, lætabatur clerus, pulsabantur campanæ, exultabant viri; congaudebant feminae, applaudebant pueri, et sæpe ramis arborum sumptis, psallentes ei obviam procedebant. Confundebatur hæretica pravitas, extollebatur fides Ecclesiæ, et fidelibus vigilantibus, hæretici latitabant. Nam tanta in eo apparebant signa sanctitatis, quod nemo se audebat verbis opponere, cum ad ipsum solummodo respiceret frequentia populorum. Inter omnia et super omnia fidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ servandam, venerandam et imitandam fore, censebat, in qua sola salus consistit omnium salvandorum. Venerabatur sacerdotes, et omnem Ecclesiasticum ordinem amplexabatur affectu.

65 Offerabant ei populi panes ad benedicendum, quos longo reservantes (tempore b) ad eorum gustum c a diversis agritudinibus sanabantur. Sic et multotiens fide maxima freti, ejus tunicam incidebant, ut quasi nudus aliquando remaneret. Et quod magis est admirandum, si rem aliquam manu tangeret sanctus Pater, per eam etiam nonnullis sanitas reddebatur. Nam cum mulier quædam, in partibus Aretii d villulam quamdam inhabitans, gravida esset, veniente tempore partus, in pariendo diebus pluribus laboravit, sicque incredibili attrita dolore, nec mors nec vita sibi aliquatenus præstatur. Vicini et cognati ejus audierunt, beatum Franciscum per viam illam fore ad quamdam heremum transiturum. Expectantibus autem illis, accidit, beatum Franciscum ad dictum locum per aliam viam transire. Iverat enim equo, eo quod erat debilis et infirmus. Sed perveniente ipso ad locum, per quemdam fratrem, nomine Petrum, equum dimisit ad illum virum, qui sibi eum concesserat intuitu pietatis. Frater Petrus, reducens equum, per viam illam transivit, in qua mulier torquebatur. Quem videntes viri terræ illius, festini cucurrerunt ad eum, putantes, ipsum esse Franciscum. Sed cognoscentes, ipsum non esse, tristati sunt valde nimis. Tandem cœperunt quærere inter se, si posset res aliqua inveniri, quam manu tetigisset beatus Franciscus. Cumque in his quærendo diu facerent moram, demum invenerunt F lege frenum et habenas, quas ipse manu tenuerat equitando. Extrahentesque frenum ex equi ore, cui sanctus Pater insederat, posuerunt super mulierem habenas, quas propriis manibus contrectaverat ipse. Quæ in continenti, periculo remoto, cum gaudio peperit.

64 Gualfredutius, Castrum-plebis e inhabitans, homo religiosus, timens et colens Deum cum omni domo sua, corrigiam apud se habebat, quam beatus Franciscus quandoque succinctus fuerat. Accidit autem, ut in terra illa multi viri et mulieres non paucæ variis infirmitatibus et febribus laborarent: ibatque prædictus vir per infirmantium domos, et intincta corda in aqua, vel ex pilis ipsius aliquid commiscens in ea, dabat bibere patientibus: et ita in Christi nomine sanitatem consequerentur omnes. Hæc autem in absentia beati Francisci fiebant; ex * his multo plura, quæ a nobis non possent sermone longissimo aliquatenus explicari. Verbum * de his, quæ per ejus præsentiam dignatus est operari Dominus Deus noster, pauca quædam huic Operi breviter inseremus.

65 Cum tempore quodam ad evangelizandum regnum Dei S. Franciscus regiones longas et varias circuiret, pervenit ad civitatem quamdam, quæ dicitur Tuscanella f: in qua cum more solito speret

AUCTORE
THOMAS CELAN.
a

panes ab eo benedicti, resque, quas contrectaverat,
b
c

E

d

F

lege frenum

adversus varias infirmitates feliciter adhibita.
e

. i. et

. i. Verum

XXIII.
Tuscania puerum claudum ac debilem sanat, f

AUCTORE
THOMA CELAN.
9
* forte annos

geret semen vite, miles *g* quidam civitatis ejusdem eum suscepit hospitio, cui filius unicus erat claudus et toto corpore debilis. Qui, licet etate puerulus, ablactationis transierat annus * et adhuc in cunabulis morabatur. Pater vero pueri, videns Virum Dei tanta præditum sanctitate, projecit se ad ejus pedes humiliter, filii sui ab eo postulans sanitatem. Qui cum tantæ virtutis et gratiæ se indignum et inutilem reputaret, diu hoc facere recusavit. Tandem precum illius instantia victus, oratione præmissa, manum imposuit puero, et benedicens eum allevavit. Qui statim, cernentibus singulis, in nomine Domini nostri Jesu Christi surrexit incolumis, et huc atque illuc cœpit per domicilium ambulare.

Narniæ virum
toto corpore
paralyticum:
h

66 Quodam vero tempore, cum Narnium *h* advenisset vir Dei Franciscus, et ibidem diebus pluribus moraretur, vir quidam ejusdem civitatis, nomine Petrus, paralyticus in lecto jacebat. Qui per quinque mensium spatium ita fuit omnium membrorum officio destitutus, quod nullo modo surgere poterat, nec aliquatenus se movere; et sic pedum, manuum ac capitis totaliter auxilio perdit, solam linguam movere poterat et oculos aperire. Audiens, quod S. Franciscus Narnium advenisset, transmisit nuntium ad episcopum civitatis, ut divinæ pietatis intuitu Servum Dei altissimi ad se venire, precari dignaretur, confidens, ab infirmitate, qua tenebatur, ex ejus visione ac præsentia liberari. Sic utique factum est, ut, cum beatus Franciscus accessit ad eum, signum crucis a capite usque ad pedes faciens, statim, omni fugato morbo, eum pristinæ restitueret sanitati.

B

XXIV.
Ibidem cæco
lumen reddidit;
Eugubii con-
tractæ usum
manuum.
i

67 Mulier quædam civitatis supradictæ, oculorum cæcitate percussa, per signum crucis a B. Francisco super oculos lumen recipere meruit concupitum. Apud Eugubium *i* mulier erat, quæ manus ambas contractas habens, cum eis non poterat operari: quæ cum cognovisset, S. Franciscum civitatem intrasse, statim cucurrit ad eum, et facie miserabili, mœstitiæque plena, contractas ei manus ostendens, cœpit rogare ipsum, ut eas tangere dignaretur. Qui pietate permotus, manus ejus tetigit et sanavit: statimque mulier, domum rediens lætabunda, casseatam *k* unam propriis manibus fecit, ipsamque obtulit sancto Viro. Ipse vero parumper ex eadem casseatâ caritative suscipiens, reliquum jussit mulierem cum familia manducare.

XXV.
Unum e Fra-
tribus terribili
malo liberat;
C

68 Frater unus infirmitatem maximam et horribilem visu patiebatur frequenter, quam quo nomine censeam, nescio, cum quidam, malignum fuisse diabolum, opinentur. Nam totus sepe allidebatur, et mirabili * aspectu respiciens volubatur spumans. Nunc membra illius contrahebantur, nunc extendebantur; nunc plicata et torta, nunc rigida efficiebantur et dura. Quandoque totus extensus et rigidus, pedibus æquatis capiti, elevabatur in altum, quantum viri statura est, et subito residebat * ad terram. Cujus languorem gravissimum sanctus pater Franciscus miseratus, ivit ad eum, et facta oratione, signavit eum et benedixit: qui subito sanus effectus, infirmitatis hujus molestias aliquas minime postmodum toleravit *l*.

l
in Castro
S. Gemini da-
monem ex mu-
liere expellit,
m

69 Quadam die cum transiret beatissimus Franciscus pater per episcopatum Narniensem devenit ad castrum quoddam, quod dicitur Sancti Gemini *m*: et evangelizans ibi regnum Dei, a quodam viro, timente atque colente Deum, satis bonæ famæ in terra illa, cum tribus fratribus hospitio est susceptus. Uxor autem ejus a dæmonio vexabatur, sicut notum erat omnibus inhabitantibus terram illam. Rogavitque beatum Franciscum vir ejus pro illa, confidens, illam posse ipsius meritis liberari. Sed quoniam plus desiderabat in simplicitate sua contemptui haberi, quam de ostensione sanctitatis mundi hujus favoribus extolli, facere hoc penitus recusabat. Tandemque (Deus in causa erat) rogantibus eum multis, victus precibus acquievit; vocavitque tres fratres ad se, qui erant

cum eo, et in singulis illius domus angulis singulum, fratrem constituens, dixit eis: Oremus, fratres, ad Dominum pro muliere hac, ut jugum diaboli ab ea excutiat Deus ad laudem et gloriam suam. Stemus separatim (inquit) in angulis domus, ne spiritus iste malignus nos fugere aut decipere valeat, quaerens diverticula angulorum. Completaque oratione, beatus Franciscus in virtute spiritus accessit ad mulierem, quæ miserabiliter torquebatur, et horrende clamabat, et ait: In nomine Domini nostri Jesu Christi per obedientiam præcipio tibi, dæmon, ut exeat, ab ea, nec audeas ipsam amplius impedire. Vix verba compleverat, et tam velocissime cum furóre atque stridore egressus est, quod propter subitam sanitatem mulieris, et tam citissimam obedientiam dæmonis, sanctus Pater sibi putaret fore illum: statimque cum rubore de loco illo recessit, divina providentia id gerente, ne posset inaniter gloriari. Unde factum est, quod, cum alia vice per eundem locum beatus Franciscus transiret, frater Helias cum eo erat; et ecce mulier, ut cognovit adventum ejus, continuo surrexit, et accurrens, per plateam clamabat post eum, ut sibi eloqui dignaretur. Ipse vero nolebatur eloqui, sciens, eam esse mulierem illam, quam exposuerat *, quando virtute divina dæmonium ejecit ab ea. At ipsa deosculabatur vestigia pedis ejus, gratias agens Deo, et S. Francisco servo ejus, qui de manu mortis liberaverat eam. Tandem frater Helias compulsi Sanctum prece, qui locutus est ei, certificatus per multos de infirmitate, ut dictum est, et liberatione sua.

* an extimue-
rat?

E

70 Apud Civitatem *n* etiam mulier de Castello quodam obsessa erat a dæmonio: in qua civitate cum esset beatissimus pater Franciscus, perducta est mulier ad domum, in qua ipse manebat. Mulier autem illa stans cœpit frendere dentibus et torvo vultu miserabili voce garrere sicut mos est spirituum immundorum. Multi enim de civitate illa utriusque sexus accedentes, rogabant S. Franciscum pro muliere. Diu namque ille malignus et eam vexavit torquens, et eos turbavit garrido. Sanctus Pater misit tunc ad eam fratrem, qui erat secum, volens experiri, utrum esset dæmonium, an deceptio mulieris. Quem videns mulier illa, cœpit deridere ipsum, sciens, S. Franciscum minime fore. Pater sanctus intus erat orans, finitaque ejus oratione, foras exivit; mulier autem cœpit fremere ac volutari super terram, non sustinens virtutem ejus. Quam vocans ad se S. Franciscus: In virtute obedientiæ præcipio tibi, immunde spiritus, exi ab ea. Qui confestim dimisit eam sine aliqua læsione, satis indignabundus recedens. F. Gratias omnipotenti Deo, qui omnia in omnibus operatur. Verum, quia non miracula, quæ sanctitatem non faciunt, sed ostendunt; sed potius excellentiam vitæ ac sincerissimam conversationis ejus formam decrevimus explanare; his præ nimietate obmissis, salutis æternæ opera retexemus.

XXVI.
ut et alibi ex
altera.
n

ANNOTATA.

a *Lege* Asculanam. Est autem geminum in Italia Asculum, unum cognominatum Apulum, in regno Neapolitano; alterum Picenum, ditionis Pontificiæ in Marchia Anconitana.

b *Deerat hæc vox in apographo nostro.*

c *Id est, comestionem.*

d *Aretium, Italice Arezzo, civitas Hetruriæ est.*

e *Verisimiliter indicatur hic Castrum plebis, tunc oppidum, nunc civitas Umbriæ, a Clemente VIII episcopatu illustrata, et Civitas Plebis, Italice Citta della Pieve etiam appellata.*

f *Alias Tuscania, Italice Toscanella, parva civitas episcopalis est ditionis Ecclesiæ, in provincia Patrimonii.*

g *Id est: Vir nobilis: nam ea etate nobiles milites vocabantur, uti alibi observavi.*

h *Narnia, vulgo Narni, ditionis Pontificiæ in Umbria civitas episcopalis est.*

i *Eugubium,*

A i Eugubium, vernacule Gubbio, etiam civitas Umbriae est in ducatu Urbinato.

k In Vita secunda dicitur caseata, quae placenta ex caseo est.

l De facto consentiunt scriptor Vitae secundae et S. Bonaventura; verum hic num. 184 ait, Religiosum illum, non a praesente S. Francisco per signum Crucis, sed per missam ab eodem buccellam panis, ex quo comederat, sanatum fuisse. Verisimile est, istud adjunctum non sine diligenti examine a sancto Doctore fuisse variatum.

m Apud S. Bonaventuram in Vita edenda num. 185 legitur: In castro S. Geminiani. Vide Commentarium praevium num. 419, ubi ostendi, legendum esse S. Gemini, quod Umbriae castrum et oppidum est.

n Est quidem in Apulia vicus quidam, olim civitas episcopalis, Civitas appellata; verum cum S. Bonaventura in Vita edenda num. 185 similem energumena per S. Franciscum liberationem in Civitate de Castello breviter memoret, eique consentiat auctor Vitae secundae; dubito, an non idem hic indicetur locus. Vide Commentarium praevium num. 420.

CAPUT IX.

B *Conjunctio Sancti cum Deo in oratione: constantia in praedicando, praedicatio coram Papa et Cardinalibus: amicitia cum Hugolino Ostiensi: amor pauperum et quorundam animalium.*

xxvii.
Orationi perpetuo intentus, demonis tentationes

Vir Dei Franciscus doctus erat, non sua quaerere, sed quae aliorum salutis praecipue cerneret expedire. Super omnia tamen desiderabat dissolvi et esse cum Christo. Propterea summum ejus erat studium ab omnibus, quae in mundo sunt, liber existere, ne vel ad horam contagione alicujus pulveris ejus mentis serenitas turbaretur. Insensibilem omnibus, quae perstreperunt exterius, se reddebat et totis visceribus in se undique sensus exteriores recolligens ac motus animi cohibens, soli vacabat Deo; in foraminibus petrae nidificabat, et in caverna maceriae habitatio ejus. Felici certe devotione circuibat caelibus mansiones, et in vulneribus Salvatoris exinanitus totus diutius residebat. Eligebat proinde frequenter solitaria loca, ut ex toto animum in Deum posset dirigere: nec tamen pigritabatur, cum tempus cerneret opportunum, se negotiis ingerere, ac salutem liberius intendere proximorum. Nam ejus tutissimus portus erat oratio, non unius existens momenti, vacuane, an praesumptuosa; sed longa tempore, plena devotione, humilitate placita. Si sero incipiebat, vix mane finiebat: ambulans, sedens, comedens, bibens, orationi erat intentus. In ecclesiis derelictis et in deserto positus solus ad orandum pergebat: in quibus, divina gratia protegente, multos timores multasque angustias superavit.

* l. vacuave aut

et insultus contemnit, constantissime praedicat.

72 Manu ad manum cum diabolo conflagrabat, cum in ejusmodi locis non solum tentationibus ipsum pulsaret interius, verum etiam exterius ruinis et subversionibus deterreret. Sed sciens fortissimus Miles Dei, Dominum suum ubique omnia posse, terroribus non cedebat; sed aiebat in corde suo: Non amplius, o malevole, potes in me malitia tua arma excutere, quam si in publico coram hominibus maneremus. Revera constantissimus erat valde, et in nullo, nisi quod erat Domini, attendebat. Nam cum inter multa millia hominum verbum Domini saepissime praedicaret, ita securus erat, acsi cum familiaris socio loqueretur. Populorum maximam multitudinem, quasi virum unum, cernebat, et uni, quasi multitudini, praedicabat. De puritate mentis providebat sibi securitatem dicendi sermonem, et non praecogitans, mira et inaudita omnibus loquebatur. Si quando vero aliqua meditatione praeveniret sermonem, congregatis populis et meditata quandoque

non recordabatur, et loqui alia ignorabat; absque rubore aliquo confitebatur populis, se multa praecogitasse, quorum nihil penitus poterat recordari. Sicque de subito tanta eloquentia replebatur, ut in admirationem converteret animos auditorum. Quandoque vero nihil sciens loqui, benedictione data, ex hoc solo maxime praedicatos populos dimittebat.

75 Sed cum tempore quodam, causa Religionis poscente, ad urbem Romam venisset, loqui coram Domino Papa Honorio et venerabilibus Cardinalibus plurimum sitebat. Quod intelligens dominus Hugo Ostiensis episcopus, qui Sanctum Dei singulari venerabatur affectu, timore ac laetitia repletus, admirans sancti Viri fervorem et simplicem intuentis puritatem; sed confidens de misericordia Omnipotentis, qui pie se colentibus necessitatis tempore nunquam deest, eum coram domino Papa Honorio et reverendis Cardinalibus introduxit. Qui coram cunctis principibus assistens, licentia et benedictione suscepta, intrepidus loqui coepit; et quidem cum tanto fervore spiritus loquebatur, quod non (se e) capiens praelæticia, cum ex ore verbum proferret, pedes quasi saliendo movebat, non ut lascivius, sed ut igne divini amoris ardens; non ad risum movens, sed plangentem doloris extorquens. Multi enim ipsorum corde compuncti sunt, divinum gratiam et tanti Viri gratiam admirantes. In mirabili episcopus venerabilis dominus Ostiensis timore suspensus erat, totis orans visceribus ad Dominum, ne beati Viri contemneretur simplicitas; quoniam in eum Sancti gloria resultat*, et dedecus* ei erat, eo quod erat pater d super ejus familiam constitutus.

74 Adhaeserat ei namque S. Franciscus, tanquam filius patri et unicus matri suae, securus in sinu clementiae suae dormiens et requiescens. Pastoris certe ille implebat vicem et faciebat opus, sed sancto Viro reliquerat nomen. Beatus Pater necessaria providebat, sed felix ille dominus provisae effectui mancipabat. O quanti, maxime in principio, cum haec agerentur, novellae plantationi insidiabantur, ut perderent! O quanti electam vineam, quam Dominica manus benignissime novam in mundo plantabat, suffocare studebant! Quam multi primos et purissimos ejus (fructus e) furari et consumere nitebantur! Qui omnes tam reverendi patris et domini gladio interfecti, et ad nihilum sunt redacti. Erat rivus eloquentiae, murus Ecclesiae invictus, assertor humilium. Benedicta proinde et memorabilis dies illa, qua Sanctus Dei tam venerabili domino se commisit. Cum enim tempore quodam dominus ille legatione, sicut saepe solebat, pro Sede Apostolica in Tuscia fungeretur, F beatus Franciscus, non multos adhuc fratres habens, et volens in Franciam ire, devenit Florentiam, ubi jam tunc dictus episcopus morabatur; nondum alter alteri praecipua familiaritate conjunctus, sed sola fama beatae vitae mutuali eos junxerat caritate.

73 Caterumque* moris erat B. Francisci, cum aliquam civitatem et terram ingrederetur, ad ipsos* vel sacerdotes accedere; audiens de praesentia pontificis tanti, magna cum reverentia ejus se clementiae praesentavit. Quem dominus episcopus videns, humili devotione suscepit, sicut et semper omnibus sacram Religionem praetendentibus faciebat, et illis praecipue, qui beatae paupertatis et beatae simplicitatis insigne nobile deferebant. Et quoniam sollicitus erat pauperum supplere inopiam, et ipsorum negotia specialiter pertractare, causam adventus ipsius diligenter quaesivit, et ejus propositum benignissime intellexit. Quem cum cerneret supra ceteros terrena omnia contemnentem, et illo igne ferventem, quem Jesus misit in terram, anima sua et tunc animae illius conglutinata est, devote ipsius petens orationem, et gratissime ei suam offerens in omnibus protectionem. Monuit proinde ipsum, coeptum perficere iter, et ad curam et custodiam eorum, quos Dominus Deus sibi commiserat, solite

AUCTORE
THOMAS CELAN.

etiam coram
Honorio Papa
gaudente
Cardinalis
Ostiensis,
a

b

c

E

* l. resultabat

* l. decus

d

qui sanctum et
socios ejus
paterno fovebat
animo,

e

F

et jam ante in
clientelam
suam accepterat.

* an Caterum

quia?

* an episcopus?

solite

AUCTORE
THOMASCELAN.

XXVIII.
Sanctus pau-
peres hono-
rari vult,
eosque re et
opera iuvat.

licite vigilare. Videns autem S. Franciscus tam reverendum dominum, sicut parvuli, gerere animum, affectum dulcem, sermonem efficacem, gavisus est gaudio magno valde; et exinde procidens ad pedes ejus, seipsum et fratres suos devoto ei animo tradidit et commisit.

76 Pater pauperum, pauper Franciscus, pauperibus omnibus se conformans, pauperiorem se quempiam conspicere gravabatur, non inanis gloriae appetitu, sed solius compassionis affectu. Et licet tunica vili et hispida foret contentus, illam multotiens cum aliquo paupere dividere cupiebat. Sed ut ditissimus pauper, magno pietatis affectu ductus, posset utcumque pauperibus subvenire, postulabat in magnis frigoribus a divitibus hujus seculi mantellum seu pelles praestari. Quod cum devote libentius id facerent, quam ab eis Pater beatissimus postularet, dicebat eis: Tali tenore hoc a vobis recipiam, quod rehabere de caetero non expectetis. Cumque aliquis ex pauperibus ei primitus obviaret, exultans et gaudens, ex accepto pauperem induebat. Molestissimum erat ei, cum alicui pauperum cerneret exprobrari, vel in aliquam creaturam maledictionis verbum audiret ab aliquo intorqueri. Unde accidit, ut frater quidam cuidam pauperi, elemosynam postulanti, B verbum invectionis inferret, dicens: Vide, ne forte sis dives, et similes paupertatem: quod audiens pater pauperum S. Franciscus, graviter doluit, et fratrem talia proferentem durissime increpavit, praecipitque ei, ut se coram paupere denudaret, ac pedes ejus deosculans, veniam postularet. Aiebat namque: Qui pauperi maledicit, Christo injuriam facit, cuius portat nobile signum, qui pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Frequenter proinde inveniens pauperes, lignis vel aliis sarcinis oneratos, ad juvandos illos proprios humeros, licet nimium debiles, supponebat.

Præ ceteris
brutis ani-
mantibus dili-
gebat agnos,
quorum
unum

77 Affluebat spiritu caritatis, pietatis viscera gestans, non solum erga homines necessitatem patientes, verum etiam erga muta brutaque animalia, reptilia, volatilia, et ceteras insensibiles creaturas; sed in omni genere animalium speciali dilectione et promptiori affectu agniculos diligebat, eo quod Domini nostri Jesu Christi humilitas in Scripturis sacris agno assimilatur frequentius, et convenientius coaptatur. Sic et omnia illa, praecipue in quibus fidei posset aliqua similitudo allegoriae reperiri, amplexabatur carius, et libentius videbat. Nam cum tempore quodam iter faceret per Marchiam de Ancona, et in eadem civitate verbum Dei praedicasset, ac versus Auximum g cum domino Paulo h, quem Ministrum constituerat omnium fratrum in eadem provincia, iter arripisset; invenit in campis pastorem quemdam, caprarum et hircorum gregem pascentem; eratque inter caprarum et hircorum pluralitatem ovicula una pergens, humilis et quietius pascens. Quam videns beatus Franciscus, lixit gradum et tactus dolore cordis intrinsecus, altius ingemiscens, dixit ad fratrem, qui comitabatur eum: Nunquid non ovem hanc cernis, quæ inter has capras et hircos sic ambulat mansueta? Ita dico tibi, quia Dominus noster Jesus Christus inter Pharisaeos et principes sacerdotum sic humilis ambulabat. Rogo te propterea, fili, per caritatem ipsius, ut mecum huic compatiaris oviculae, et, soluto pretio, de medio istarum caprarum et hircorum educamus eam.

ex caprarum
hircorumque
grege redemit,
et nutriendum
curavit;

78 Frater Paulus vero, ejus dolorem admirans, cepit ipsemet condolare. Cum autem nihil præter viles tunicas, quibus induebantur, haberent, et solliciti de solvendo pretio existerent, quidam statim mercator iter agens affluit, et pretium obtulit, quod optabant. At ipsi gratias agentes Deo, accepta ove, Auximum pervenerunt. Et introeuntes ad episcopum civitatis, ab ipso magna cum reverentia sunt suscepti. Miratus est dominus episcopus et de ove, quam Vir Dei ducebat, et de affectu, quo erga eam ducebat. Sed cum Christi Servus longam sibi de ove sermonis parabolam retegisset, corde compun-

*retegisset

ctus, gratias egit Deo. Die vero sequenti egressus D est de civitate, et cogitans, quidnam de ove faceret, consiliis consocii et fratris sui eam in quodam claustrum famularum Christi apud Sanctum Severinum i tradidit conservandam. Venerabiles ancillae Christi, velut magnum munus a Deo sibi datum, gaudentes oviculum susceperunt: quam temporibus multis sollicitè custodientes, de lana ipsius tunicam texerunt, et eam beato patri Francisco apud ecclesiam B. Mariæ de Portiuncula tempore cujusdam capituli transmiserunt. Quam cum magna reverentia et animi exultatione Sanctus Dei amplexans, deosculabatur eam, invitans ad gaudium circumstantes eum.

79 Alia vero vice, cum per eandem Marchiam transiret, eodem fratre ipsum alacriter comitante, viro cuidam obviavit, qui agniculos duos suspensos et ligatos in humero suo ad forum, ut venderet, deportabat. Cumque agnos balantes beatus Franciscus audisset, commota sunt ejus viscera, et appropinquans tetigit eos, quasi mater super plorantem filium, affectum compassionis ostendens; et ait ad virum: Quare sic fratres meos agnos ligatos et suspensos ex crucias? Qui respondens ait: Eos ad forum porto, ut vendam, pretii necessitate compulsus. Et ait Sanctus: Quid postea fiet de illis? Ad quem ille, Emptores, inquit, eos interficient et manducabunt. Absit, respondit Sanctus, non fiat istud, sed tolle, pro pretio mantellum, quem porto, et agnos mihi concede. Qui alacri animo agniculos tribuit, et mantellum suscepit, quoniam multo majoris pretii erat mantellus, quem causa frigoribus expellendi Sanctus a quodam fideli viro mutuo susceperat k ea die. Caeterum apud se Sanctus, susceptis agniculis, quid de ipsis faceret, sollicitus cogitabat, et habito consilio fratris associantis cum eo, viro illi reddidit gubernando, praecipitque sibi, ne ullo tempore venderet eos, nec malum eis quid inferret, sed conservaret, nutrit et regeret studioso.

et alios duos,
qui ad forum
venales fore-
bantur.

ANNOTATA.

a Ut Regulam suam, ab Innocentio III summo Pontifice dudum vivæ vocis oraculo approbatum, ab ejusdem successore Honorio III scriptis confirmari obtineret; prout suo loco dixi in Commentario prævio, et infra dicitur.

b Tres Socii, qui Appendicem Vitæ dandam scripserunt post Thomam Celanensem, tradunt, S. Franciscum, non sponte sua, sed a Cardinale Hugone seu Hugolino, Ostiensis episcopo, compulsus coram Honorio et Cardinalibus prædicasse. Vide dicta in Commentario prævio num. 305 et sequenti.

c Hanc voculam, quæ in apographo nostro exciderat, addidi.

d Id est, protector Ordinis illius; tunc quidem propria sua voluntate et rogatus a S. Francisco, at paulo post auctoritate Pontificia.

e Hanc quoque voculam, quæ deesse videtur, adjunxi.

f Denudationem hanc non nimis crude interpretaris.

g Auximum vel Auximum, Italiam Osimo, ditionis Ecclesiasticæ civitas episcopalis est in Marchia Anconitana.

h Infra Frater Paulus dicitur.
i S. Severini fanum, alias etiam Septempeda, Italiam San-Severino dictum, item episcopalis civitas est ad Potentiam fluvium, in eadem Marchia Anconitana.

k Nempe palliolum istud sic mutuum, seu commodatum, acceperat Sanctus, ut, quemadmodum alias vidimus, de eo, si vellet, posset disponere.



A

CAPUT X.

Sanctus in omnibus laudat Deum : mores ejusdem, virtutes, corporis figura late descripta. Christum imitari conatur, Natalem ejus mira solemnitate celebrat : miracula in eo loco facta, et ecclesia Sancto dedicata.

XXIX.
Sanctus
Deum in
omnibus crea-
tis contem-
plans.

Longum esset nimis et impossibile, omnia numerare et recolligere, quæ gloriosus pater Franciscus fecit et docuit, donec in carne vixit. Quis enim umquam posset summum ejus affectum exprimit, quo in omnibus, quæ Dei sunt, ferebatur? Quis enarrare dulcedinem, qua fruebatur, contemplans in creaturis sapientiam Creatoris, potentiam et bonitatem ejus? Revera miro atque ineffabili gaudio ex hac consideratione sæpissime replebatur, cum respiciebat solem, cum lunam cernebat, cum stellas et firmamentum. O pietas simplex, et o simplicitas pia! Circa vermiculos etiam nimio flagrabat amore, quia legerat de Salvatore dictum: Ego sum vermis, et non homo. Et idcirco colligebat de via, in tuto recondens loco, ne transcuntium vestigiis detererentur. Quid de aliis inferioribus dicam creaturis, cum et apibus in hyeme, ne frigoris algore deficerent, mel, sive optimum vinum, faceret exhiberi: quarum efficaciam operum et ingenii excellentiam ad Domini gloriam tanto præconio extollebat, ut diem unum plerumque in earum creaturarum laudibus consummaret. Sicut enim olim tres pueri, in camino ignis ardentis positi, ad laudandum et glorificandum Creatorem universitatis elementa omnia invitabant *a*, sic et ille Vir, Spiritu Dei plenus, in omnibus creaturis Creatorem omnium ac Gubernatorem glorificare, laudare et benedicere non cessabat.

ejusdem lau-
dem miro cum
affectu prædi-
cabat;

81 O quamtas putas ejus menti exhilarationem florum speciositas importabat? Cum eorum venustatis cerneret formam, et suavitatis olentiam persentiret, statim ad illius Floris pulchritudinem considerationis oculum deflectebat, qui lucidus in vernali tempore de radice Jesse progrediens, ad odorem suum suscitavit innumera millia mortuorum. Cumque florum copiam inveniret, ita prædicabat eis, et ad laudem eos Dominicam invitabat, acsi ratione vigerent. Sic et segetes, vineas, lapides et sylvas, et omnia speciosa camporum, irrigua fontium, et hortorum virentia, terramque et ignem, aerem et ventum sincerissima puritate ad divinum monebat amorem et libens obsequium hortabatur. Omnes denique creaturas fratres nomine nuncupabat *b*: et modo præcellenti atque cæteris inexperto creaturarum occulta cordis acie decernebat, utpote qui jam evaserat in libertatem filiorum gloriæ Dei *c*. Nunc in cælis, o bone Jesu, te admirabilem laudat cum angelis, qui certe amabilem in terra positus omnibus te prædicabat creaturis.

miris item
modis nomen
Domini vene-
rabatur.
* f. altior

82 Nam supra hominum intellectum afficiebatur, cum nomen tuum, sancte Domine, nominaret, et totus existens in jubilo, ac jucunditate castissima plenus, novus certe homo et altius * seculo videbatur. Propterea ubicumque scriptum aliquid, sive divinum, sive humanum, in via, in domo seu in pavimento inveniebat, reverentissime colligebat illud, et in sacro vel honesto reponebat loco, ea reverentia quidem, ne ibi esset nomen Domini, vel ad id pertimens scriptum *d*. Enimvero, cum a quodam fratre quadam die fuisset interrogatus, ad quid etiam paganorum scripta, et ubi [nihil *e*] erat Domini, sic studiose colligeret; respondit dicens: Fili, quia literæ sunt, ex quibus componitur gloriosissimum Dei nomen. Bonum quoque, quod ibi est, non pertinet ad paganos, neque ad aliquos homines, sed ad solum Deum, cujus est bonum. Et quod non minus est admi-

randum, cum litteras aliquas salutationis vel admonitionis gratia faceret scribi, non patiebatur, ex eis delere * litteram aliquam aut syllabam, licet superflua sæpe aut incompetens poneretur.

AUCTORE
THOMA CELAN.
* deleri

85 O quam pulcher, quam splendidus, quam gloriosus apparebat in vitæ innocentia, et in simplicitate verborum, in puritate cordis, in dilectione Dei, in caritate fraterna, in fragranti obedientia, in concordii obsequio, in aspectu angelico! Dulcis in moribus, natura placidus, affabilis in sermone, commodissimus in exhortatione, fidelissimus in commisso, providus in consilio, in negotio efficax; graciosus in omnibus, mente serenus, animo dulcis, spiritu sobrius, contemplatione stabilis, gratia perseverans, et in omnibus idem: ad indulgendum velox, ad irascendum tardus, liber ingenio, memoria luclentus, subtilis in disserendo, circumspexus in eligendo, et in omnibus simplex: rigidus in se, pius in aliis, discretus in omnibus; facundissimus homo, facie hilaris, vultu benignus, immunis ignaviae, insolentia expers: statura mediocris, parvitati vicinior. Caput mediocre ac rotundum, facies utrinque oblonga et protensa, frons parva et plana; mediocres oculi, nigri et simplices, fuscii capilli, supercilia recta; nasus subtilis, æqualis et rectus, aures erectæ et parvæ, et tempora plana: lingua placabilis, ignea et acuta; vox vehemens, dulcis, clara atque sonora; dentes conjuncti, æquales et albi; modica labia, atque subtilia: barba nigra, pilis non plene respersa: subtile collum, humeri recti, brevina brachia, tenues manus, digiti longi, ungues producti, crura subtilia, parvuli pedes, tenuis cutis, caro paucissima: aspera vestis, somnus brevissimus, manus largissima: et quia erat humillimus, omnem mansuetudinem ostendebat ad omnes homines, omnium moribus utiliter se conformans. Sanctior inter sanctos, inter peccatores quasi unus ex illis. Adjuva igitur peccatores, peccatorum amator, Pater sanctissime, et quos cernis miserabiliter in delictorum sordibus jacere, dignare eos misericordissime tuis gloriosissimis suffragiis elevare.

Illius animi
corporisque
effigies datur.

E

84 Summa ejusdem intentio, præcipuum desiderium supremumque propositum ejus erat, sanctum Evangelium in omnibus et per omnia observare, ac perfecte omni vigilantia, omni studio, toto desiderio mentis, toto cordis fervore, Domini nostri Jesu Christi doctrinam sequi, et vestigia imitari. Recordabatur assidua meditatione verborum ejus et sagacissima consideratione ipsius opera recolere: præcipue incarnationis humilitas et caritas passionis ita ejus memoriam occupabant, ut vix valeret aliud cogitare. Memorandum proinde ac reverenti memoria recolendum, quod tertio anno ante gloriosi obitus sui diem *f* apud castrum, quod Grecium dicitur, fecit in die natalis Domini nostri Jesu Christi. Erat in terra illa vir quidam, nomine Joannes, bonæ famæ, melioris vitæ, quem beatus Franciscus amore præcipuo diligebat; quoniam, cum in terra sua et * honorabilis plurimum extitisset, carnis nobilitate calcata, nobilitatem animi est sequutus. Hunc vero beatus Franciscus, sicut sæpe solebat, per quindecim dies ante Nativitatem Domini fecit ad se vocari, et dixit ei: Si desideras, ut apud Grecium *g* præsentem festivitatem Domini celebremus, festina præcedere, et, quæ tibi dico, præpara diligenter. Volo enim illius Pueri memoriam agere, qui in Bethlehem natus est, et infantium necessitatum ejus incommoda, quomodo in præsepio reclinatus, et quomodo, astante bove atque asino, super fenam positus extitit, utcumque corporeis oculis pervidere. Quod audiens vir bonus atque fidelis, cucurrit citius, et omnia in prædicto loco, quæ Sanctus dixerat, præparavit.

XXX.
Evangelium
perpetuo me-
ditabatur,
maxime
Christi incar-
nationem
passionemque,

F

* an. dives et?

g

85 Appropinquavit autem dies lætitiæ, tempus exultationis advenit: e pluribus locis vocati sunt Fratres, viri et mulieres terræ illius secundum posse suum, exultantibus animis, cereos et faces præparant

ejus festum
natale singu-
lari solenni-
tato

AUCTORE
THOMA CELAN.

præparant ad illuminandam noctem, quæ scintillanti sydere dies omnes illuminavit et annos. Venit denique Sanctus Dei, et inveniens omnia præparata, vidit et gavisus est: et quidem præparatur præsepium, apportatur fœnum: hos et asinus adducuntur, honoratur ibi simplicitas, exaltatur paupertas, humilitas commendatur, et quasi nova Bethlehem de Greco facta est. Illuminatur nox, ut dies, et hominibus atque animalibus deliciosa extitit: adveniunt populi, et ad novum mysterium novis gaudiis adlantantur. Personat sylva voces, et jubilantibus rupes respondent. Cantant Fratres, Domino laudes debitas persolventes, et tota nox jubilatione resultat. Stat Sanctus Dei coram præsepio suspiriis plenus, pietate constrictus, et miserabili * gaudio superflusus. Celebrantur Missarum solennia persephe h, et nova fruitur consolatione sacerdos i.

* l. mirabili
h
i
et cum ingenti
populi con-
cursu celebra-
vit Grecii,

* l. eructat

86 Induitur leviticis ornamentis, quia levita erat, et voce sonora Evangelium cantat. Et quidem vox ejus vox vehemens, vox dulcis, vox clara, voxque sonora, cunctos invitans ad præmia summa. Prædicat deinde populo circumstanti, et de nativitate pauperis Regis, et Bethlehem parvula civitate melliflua ruptat *. Sæpe quoque, cum vellet Jesum Christum nominare, amore flagrans nimio, cum Puerum de Bethlehem nuncupabat, et more balantis ovis Bethlehem dicens, os suum sic magis dulci affectione totum implebat: et labia sua, cum Puerum de Bethlehem vel Jesum nominaret, quasi lingebat lingua, felici palato degustans et deglutiens dulcedinem verbi hujus. Multiplicantur ibi dona Omnipotentis, et a quodam viro virtutis k mirabilis visio cernitur. Videbat enim in præsepio puerulum unum, jacentem exanimem, ad quem videbat accedere sacerdotem Dei l, et eundem puerum quasi a somno suscitare. Nec inconveniens visio ista, cum puer Jesus in multorum cordibus oblivioni fuerit datus, in quibus, ipsius gratia faciente, per servum suum sanctum Franciscum resuscitatus est, et impressus memoriæ diligenti. Finituntur deinde solennes excubiae, et unusquisque cum gaudio ad propria remeavit.

ubi in ejus rei
memoriam
ecclesia post-
modum adifi-
cata fuit.

C

m

87 Conservatur fœnum in præsepio positum, ut per ipsum jumenta et animalia salva faciat Dominus, quemadmodum multiplicavit misericordiam suam sanctam. Et revera sic actum est, ut animalia, diversos morbos habentia, per circum adjacentem regionem, manducantia de hoc feno, a suis sint ægri tudinibus liberata. Imo et mulieres, partu gravi et longo laborantes, de prædicto feno sibi superimponentes, partu pariunt salutari: atque a diversis cladibus utriusque sexus concursus desideratam ibidem obtinent sanitatem. Consecratus est denique locus præsepium templum Domino: et in honorem beatissimi patris Francisci supra præsephe altare construitur, et ecclesia dedicatur m; ut, ubi animalia quandoque feni pabulum comederunt, ibi de cætero ad sanitatem animæ et corporis manducant homines carnes Agni immaculati Jesu Christi Domini nostri, qui summa et ineffabili caritate dedit seipsum nobis, cum Patre et Spiritu sancto vivens et regnans Deus æternaliter gloriosus per cuncta sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Danielis cap. 5.

b Consideratione... primæ originis omnium (inquit S. Bonaventura in Vita num. 109) abundantiori pietate repletus, creaturas, quantumlibet parvas, FRATRES vel SONORUS appellabat nominibus; pro eo, quod sciebat, eas unum secum habere principium.

c Ex Epistola S. Pauli ad Romanos cap. 8, v. 21.

d Huc spectant, quæ de divini nominis veneratione Sanctus ipse suo Testamento inseruit his verbis: Sanctissima nomina et verba ejus (Dei) scripta, ubicumque invenero in locis illicitis (id est, in locis

vilibus) volo colligere, et rogo, quod colligantur, D et in loco honesto collocentur.

e Vocem unicus inclusam addidi, ut sensum perscicerem.

f Id est, anno 1225; nam obiit S. Franciscus anno 1226, die 4, seu 5 Octobris.

g Lege Annotata ad cap. 7, lit. aa.

h Puto, hic legendum esse: Super præsephe, uti habent Vita secunda et S. Bonaventura. Porro quia hic natalem Domini celebrandi modus plane novus ac insolens fuit, S. Bonaventura in Vita num. 149 lectores præmonuit, hæc non sine Honorii III Papæ consensu facta esse; Ne vero, inquiens, hoc levitati posset adscribi, a summo Pontifice petita et obtenta venia, fecit præparari præsepium etc. Vide Commentarium prævium § 25, ubi eandem festivitatem etiam ex biographo secundo enarravi.

i Id est, S. Franciscus, qui, cum Levita, seu diaconus solum esset, ut sequitur, improprie vocatur hic sacerdos, forte quia ipse primarius hujusce solennitatis auctor et actor erat. Pari modo mox infra idem Sanctus Sacerdos Dei vocatur, ut annotabo lit. l.

k Fuit hic idem Joannes, de quo supra, teste S. Bonaventura.

l Ipsismet S. Franciscum, ut docent scriptor Vitæ secundæ sanctusque Bonaventura, et ex sequentibus liquet. Vide etiam mox annotata ad lit. i.

m Eadem habet biographus secundus; at S. Bonaventura de ceteris consentiens, de ecclesia, haud dubie exigua, eo in loco exstructa silet.

LIBER II,

Referens gesta duobus posterioribus
Vitæ S. Francisci annis.

CAPUT I.

Excellentia vitæ S. Francisci et utilitas
ejus doctrine: mirabilis visio, in qua
eidem sacra stigmata imprimuntur.

Superiori quidem tractatu, quem gratia Salvatoris congruo fine conclusimus, vitam et actus beatissimi patris nostri Francisci usque ad octavum decimum conversionis suæ annum a enarrandum utcumque conscripsimus. Reliqua vero gesta ipsius a penultimo vitæ suæ anno b, prout potuimus scire, recte huic Opusculo breviter adnectimus; et ea sola, quæ, necessaria magis occurrunt, ad præsens intendimus adnotare; ut, qui plus his dicere cupiunt, quid addant, semper valeant invenire. F Anno siquidem Dominicæ Incarnationis MCCCXVI, xv Indictione, iv Nonas Octobris, die Dominico, beatissimus pater noster Franciscus in civitate Assisii, de qua ortus est, apud Sanctam Mariam de Portiuncula, ubi Ordinem Fratrum Minorum ipse primo plantavit, expletis viginti annis, ex quo perfectissime adhæsit Christo, Apostolorum vitam et vestigia sequens, egressus de carnis ergastulo, ad cælestium spirituum mansiones, perfecte, quæ cœpit, consummans, felicissime convolvit c. Cum hymnis et laudibus in illa civitate sacrum et sanctum corpus ipsius collocatum est, et honorifice reconditum, ubi ad gloriam Omnipotentis multis coruscat miraculis. Amen.

89 Hic vero, cum in via Dei ipsius cognitionis a primævo juventutis flore parum vel nihil esset institutus, in natali simplicitate ac victiorum fervore tempore non paucò d perdurans, immutatione dexteræ Excelsi justificatus a peccato, gratia et virtute Altissimi super omnes tempore suo repletus divina sapientia est repletus. Nam cum doctrina Evangelica, etsi non particulariter, sed generaliter, ubicumque * multum per opera defecisset, missus est, ut universaliter per totum mundum Apostolorum exemplo perhiberet testimonium veritati: sique factum est, ut doctrina sua omnem mundi

CAP I.
Auctor in
Sancti laudem
excurrrens,

a

b

F

c

ipsius emi-
nentem, sa-
pientiam san-
ctimoniam,
d

* an ubique?

mundi